శృంగార గ్రంథమాల—3.

శ్రీః

శృంగార మల్హణచరిత్ర

ఎడపాటి

ఎఱ్ఱన మహాకవి

విరచితము

ప్రకాశకులు:

జి. యస్. శాస్త్రి అండు కో.,

మద్రాసు

ప్రథమముద్రణము

లండన్ రాయల్ మెడిషన్

వెల రు. 2-0-0

చెన్నపురి:
ఆంధ్రపత్రికా ముద్రాలయమున
ముద్రితము—1927

పుష్పగధి

పీఠిక

బ్రహ్మశ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు సంపాదించి ప్రకటించిన ప్రబంధరత్నావళిని బరికింతుమేని యెన్నియేని ప్రాచీనప్రబంధరత్నములు తెలుఁగుబాసకుఁ బెట్టని తొడవులై విలసిల్లియుండెడివని తెలియవచ్చెడిని. ఆయాప్రబంధములనుండి యుద్ధృతములైన పద్యములు వానివాని యౌత్కృష్ట్యమును, కవితామాధుర్యమును వేనోళ్లఁ జాటుచున్నవి. ఆగ్రంథములు నామమాత్రావశిష్టములై యిపుడు లభింపకుండుటచే నాంధ్రవాఙ్మయమునకుఁ దీరనిలోటు వాటిల్లినది. విస్మృతప్రాయములయిన యట్టిగ్రంథరత్నములలో నొకటియగు నీమల్హణచరిత్రమున కేకైకమగుమాతృక యిటీవల మనభాగ్యవశమునఁ దెలుఁగునాట లభించినది. దీనికి

కృతికర్త

ఎడపాటిఎఱ్ఱనార్యుఁడు. గ్రంథావతరణికవలనను, ఆశ్వాసాంతగద్యములవలనను ఈతఁడు 'శివభక్తినిధి' యనియు, 'మంత్రి' (నియోగిబ్రాహ్మణుఁడు) యనియు 'కవితాభిజ్ఞుఁ' డనియు, 'కౌండిన్యకులోద్భవుఁ' డనియు, కృతిపతికిఁ 'గడుఁగూర్చుబంధు' వనియు, 'ఎడపాటిపురాధిపుఁ' డనియు (ఎడపాటికిఁ గరణము కావచ్చును.), 'సోమయామాత్యుని

పుత్త్రిక' యనియుఁ దెలియవచ్చుచున్నది. ప్రబంధరత్నావళియం దీతనియింటిపేరు 'పెదపాటి' వారని కలదు. 'పాటిగలట్టి మేటి యెడపాటిపురాధిప యెఱ్ఱనార్య' అనునిందలిపద్యమున 'ఎడ' యనుచోట 'పెద' యున్నను పద్యము సరిపోవును. కాని ఆశ్వాసాంతగద్యములయందు పైపై నిందు 'ఎడ' అనియే యున్నది. పెదపాడు* కృష్ణామండలమున ఏలూరునకుసమీపమున నున్నది. 'ఎడపాడు' ఎచ్చటనున్నదో! ఈసంశయమునుదీర్ప నుపలబ్ధము లగు నాధారములు చాలవు.

కృతిపతి

ఈగ్రంథమునకుఁ గృతిపతి చుండి కాళనమంత్రి. ఈతఁడు నియోగిబ్రాహ్మణుఁడు; సోమాంబారామయామాత్యుల పుత్త్రుడు; శివభక్తిపరుఁడు. ఎఱ్ఱనార్యుఁ డీతని ఘనసంపదైశ్వర్యోపేతుఁ డనియు, ఔదార్యతయనియు, బంధుప్రియుఁడనియు, కవిపండితపోషకుఁడనియు, యోధాగ్రేసరుఁడనియు, దేశాంతరాస్థానకవివరవర్ణనీయగుణగణుఁ డనియు వర్ణించినాఁడు. మఱియు నీతని 'చుండిపురపాలక', 'చుండిపురాధిప' అనియు, కొండొకచో 'చుండిస్థలగ్రామణి', 'చుండిస్థలకరణచంద్ర' అనియుఁ బేర్కొన్నాఁడు. 'చుండి' నెల్లూరుమండలమున నెల్లూరుపురమునకుఁ జెంతనున్న యొక చిన్నసంస్థానము. దీని నైదాఱుశతాబ్దములనుండి బ్రాహ్మణులుపరిపాలించినట్లు తెలియ

* ప్రబంధరత్నావళిపీఠిక—పే. 3.

రాదు. కావున కృతిపతి చుండిసంస్థానమున స్థిరతరముగ నుండి సంస్థానకార్యములను జక్కఁబెట్టుచు మంచి పలుకుబడి గలిగి పేరుగాంచి యుండవచ్చును.

కృతి రచనాకాలము

కవి తానీప్రబంధమును శ్రీకృష్ణదేవరాయలకాలముననే రచియించి యాతని కేకారణముననో యంకితము సేయక యీ కాళనమంత్రికిఁ గృతి నొసంగినట్లు

"ఉ. ఇట్టిమహాప్రధానపరమేశ్వరమూర్తివి గాన నీవు చే
పట్టితి మేలు చుండిపురపాలక, కాళనమంత్రిచంద్ర, మున్
గట్టిగఁ గృష్ణరాయజనకాంతున కీయక దాఁచినట్టి యీ
రట్టడియైన యుత్కవిరాజిత సల్లాకావ్యకన్యకన్."

అని చెప్పికొన్నాఁడు. ప్రబంధరత్నావళిని సంధానించుటకు సాధనములగు రెండుగ్రంథములలో నొకటియగు ప్రబంధరత్నాకరమునఁ బెదపాటి జగన్నాథకవి యీమలహణచరిత్రమునందలి పద్యముల నుదహరించియుండుటచేతను, అందాఁడు చేర్చినకవులలో మాడయగారి మల్లయ, తెనాలిరామలింగయ యర్వాచీనులగుటచేతను, పెద్దనార్యుఁ డిందుఁ గృష్ణదేవరాయలకుఁ బూర్వులు, సమకాలికులు నగు కవులనే వినుతిచేసియుండుటచేతను ఇది శ్రీకృష్ణదేవరాయలకాలమున (క్రీ. శ. ౧౫౦౦ ప్రాంతములు) రచియింపఁబడినదని తెలియుచున్నది.

ఎఱ్ఱనార్యుని యితరకృతి

ప్రబంధరత్నావళియందు 'కుమారనైషధము' నెఱ్ఱన కృత్యంతరముగఁ బేర్కొని యందలిపద్యములను గొన్నిటిని జగన్నాథకవి చేర్చినాఁడు. మలహణచరిత్రమున నెఱ్ఱన తాను 'సరస కవితాచతురుఁడ' నని మాత్రము చెప్పికొనెను గాని యితరకృతిని రచియించినట్లు చెప్పలేదు. 'కుమారనైషధము' నందలి యా పద్యము లిందలి పద్యములకంటెఁ బ్రౌఢములుగఁ గాన్పట్టుచున్నవి. ఆకృతిని దీనికిఁ దరువాత రచియించినాఁడేమో?

మలహణచరిత్రము

ఇందలి యితివృత్తము శివభక్తిమాహాత్మ్యప్రతిపాదకమయినది. కథానాయకుఁడు సుప్రఖ్యాత సంస్కృతకవియగు మలహణుఁడు. కథానాయిక పుష్పగంధియను వేశ్య. ఈకథ పాల్కురికి సోమనాథకృత మగు పండితారాధ్యచరిత్రమునఁ గలదు. అం దీవిధముగ నున్నది:

"శివభక్తుఁడు, కవిగాయనగు మలహణుఁడను నాతఁ డొక వేశ్యను బ్రేమించి దానిని గూడియుండెను. మాయలమ్మియగు సానితల్లి వారిపొందున కిచ్చగింపక దానిఁ బడఁదెట్టి పోఁద్రోలి కూఁతు నొకమండలాధిపతికిం గూర్చెను. మలహణుఁడు వేశ్యావియోగమును భరింపఁజాలక, దానిని మఱలఁ బొందు మార్గమునుగానక మిగులఁ బొక్కుచు దాని పలుకులనైన విని కొంత మనశ్శాంతిని బడయవచ్చునని తలఁచి యొకచీకటిరేయిని

దాని కేళీమందిరద్వారమునొద్దకుఁబోయి నిలిచియుండెను. క్రొత్తవిటకానికడఁ బొగులుచుండిన వేశ్య వెలుపలికి వచ్చి యట మలహణు నునికి యెఱుఁగక పుక్కిలించి యుమిసెను. ఆ యెంగిలినీ రక్కడ నిలిచియున్న మలహణునిపైఁ బడెను. ఇంతలో విన్నమెఱయ నావెలుఁగున నతనిఁ గుర్తించి యా భోగముదాన వగచి చెంతకుఁబోయి కౌఁగిలించుకొని యాతని యూఱడించెను. మఱియుఁ దను యిష్టార్థమును బడయ శివునిఁ బ్రార్థింప నాతనిఁ బురికొల్పెను. అంత వారిరువురు శివాలయమును జేరిరి. అచట వేశ్య మలహణుని వీపునాని కౌఁగిలించి నిలిచియుండెను. అపుడు మలహణుఁడు భక్తిమీఱ 'కాంతాకచప్రచయ' అని ప్రారంభించి ముప్పదియాఱు శ్లోకములతో శివుని స్తోత్రముచేసెను. శివుఁడు మెచ్చి యాయిరువురకును, వేశ్యమాతకును శివలోకము ననుగ్రహించెను"

ఈకథనే ఎఱ్ఱన యిట్లు మార్చి పెంచి ప్రబంధముగా రచియించియుండవచ్చును. మఱియు నిందు జాతి నీతిగల వేశ్యల పొందువలన హానికలుగదనుటకు దృష్టాంతముగాఁ జెప్పిన శ్వేతునికథయుఁ బండితారాధ్యచరిత్ర (ద్వితీయప్రకరణము) యందున్నదియే. అదియు నిట గొంత మార్పునుగాంచి వెలసినది.

ఇది శివభక్తిప్రధాన మగు గ్రంథ మయినను నాయికానాయకుల విప్రలంభసంభోగశృంగారము లంగములై యిం దంద ముగఁ బెంపొందినవి. వేశ్యలమాయలు, వలపుకత్తెలు పురుషులను దమవలలో వైచికొను నుపాయములు చమత్కారముగ

వర్ణితములైనవి. ధనదత్తుని (కోమటిసెట్టి) మాటలు, చేష్టితములు నవ్వును గొల్పుచుండును. ఆయాయిపట్టుల నాయాయి విషయములంగూర్చినవర్ణనము లిందు స్వభావోచితములుగ నలరారుచున్నవి. కవితావైభవమున నీగ్రంథ మాంధ్రభోజుఁడగు కృష్ణరాయలకాలమున వెలసిన యితర సరసప్రబంధములకుఁ దీసిపోవక సహృదయహృదయంగమముగ నున్నవి. 'తినఁబోవుచు రుచులెన్నయేల?' సహృదయు లాస్వాదింపనున్న యీ రసవత్ప్రబంధమాధుర్యమునుగూర్చి యిట వెచ్చుగ ముచ్చటింపఁ బనిలేదు.

మాకు లభించిన మాతృక యొక్కటియే యగుటచేతను, అదియు శిథిలమై, దోషభూయిష్ఠమై యుండుటచేతను ఈ గ్రంథము నింతకంటె నిర్దుష్టముగ ముద్రింపఁజాలమికి మమ్ము మన్నింపఁ బండితుల వేఁడెదము. చివికి చెదలుపాలగుచున్న ప్రాచీనప్రబంధరత్నముల నుద్ధరించి యిట్లు సుందరముగఁ బ్రకటించుటకుఁ బూనుకొన్న మా కాంధ్రలోకము సాదరభావముతోఁ బాసటయై మున్ముందు నితోధికభాషాసేవకు మమ్ముఁ బురికొల్పుఁగాక యని విశ్వసించుచున్నాము.

మాకుఁ గోరినవెంటనే తమకడనున్న మాతృకను బంపిన కొసని గ్రామనివాసులు శ్రీ శ్రీపతి పండితారాధ్యుల శరభశాస్త్ర్యయ్యవార్లుంగారికిఁ గృతజ్ఞతాంజలులనర్పించుచున్నాము.

ప్రభవ జ్యేష్ఠ శుద్ధ
పూర్ణిమా
సౌమ్యవాసరము.

గంటి సూర్యనారాయణశాస్త్రి,
సంపాదకుఁడు.

శ్రీః

శృంగార మల్హణచరిత్ర

ప్రథమాశ్వాసము

శ్రీ లలితంబు సానునయ
శీతగుణంబును జారుపాదరే
ఖాలసనంబుఁ జన్నుఁగవ
గట్టితనంబు నితంబశోభయుఁ
బోలును గౌరి తండ్రిబడిఁ
బుట్టినదంచు హసించు శంభుఁ జే
వేళను జుండి కాళునకు
వేడుక నీవుతఁ గామితార్థముల్.

ఉ. శ్రీరమణీమనోహరుఁ డ
శేషసురస్తవనీయమూర్తి శృం
గారరసాధినాయకుఁడు
కామినులం బదియాఱువేల ని

చాభ్రతి తెంగన్న్యస్థుం జేని
    శంబు సుభాషిత్వవిం జేయుం గాయుచు
మారుని జూచి రామయుకు
    మారునిం గాశినమంత్రి శేఖరున్.

ఉ. "అంబుజసూతి, నీవు భూ
    నాసకిం బ్రోవవు నామ పేర నా
వంబున నాయకము" మని
    వాణి హాసము నాదరించి బోలు వి
త్యంబును సామగానముల
    సభ్యగిసం బూజించు ధ్యాన నా
యత్యంబునం జూచినాకిం జే
    రాయణు సేవనుం జేయుం గావ్యూనన్.

ఉ. నిండి మహామునిత్వముల
    నిర్జరకోటులు జూచుచుండంగా
దుంపముగ నడ నవాకొని
    తోరపుం బంపులం దించినట్టులు
దండిగం దొంగను మించి నవి
    దంష్ట్రాకుర క్రమదంబుం జేయు నే

దంతిముఖుండను దంతిపుర
ధామునిఁ గొలిచెద సన్నుతిఁ జేయుటకే.

సీ. దంతకాంతిని తాంతధాళధళ్యములైన
ధౌతవస్త్రములు నుత్తరీయములును
కలశాబ్ధిఁ బుట్టి పుష్కరమునఁ బొట్టి
ముకనమక్కలాదేఁడు నుగిరిపేరు
వేదశాస్త్రపురాణవిద్యల కొనగల్గు
నాంటేంగ నాలువాని కనికిచిలుక
అమూల్యరత్నకిరీట భాసురమైన
బంగారుకన్నెరె సలుకుదోయి
ప్రాణవసన్నాయి సామగాన ధర్త్రిమే
గాంగ రెండాలి నవారా నమూపాని
వాణి క్షణ సేయు నపుడు వాక్పైద్యభవాయు
నాయుతోఁ బాంచశాంతిద్ద్యగానము.

సీ. సలుగాలబాహువాలోఁబుట్టి నీదేవి
వాసుదేవుని రాణివాసమయ్యె
ననజాస్తు మక్కించి నమేస్థ్యమాగు
నీదేవి కొంకొంట మానసంబు

లోకమాత యనంగ లోకత్రయంబునం
జెలంగి యేదేవి ప్రసిద్ధయయ్యె
నఖిలసంపదలు నింద్రాదుల కేదేవి
కడకంటిచూపునం గలుగుచుండు
వికసితాంభోజ మేదేవి వీడుపట్టు
అట్టి శ్రీదేవి కరుణం జేపట్టి యొసంగు
భాగ్య సౌభాగ్యవైభవప్రాభవములు
నెల్లపుడుం జుండికాళమంత్రీశ్వరునకు.

మ. తెలియంగా నట నీదుమస్తకమునం
దేకాదు భావింప నీ
నిలువెల్లన్ నటలంచు నాత్మవిభు నెం
తే నేర్పుతో నవ్వ నె
చ్చెలి కంతంతకుం గన్ను సన్నం బ్రమద
శ్రీ నించు గౌరీవధూ
తిలకం బీవుత జుండికాళునకుం బ్రీ
తిన్ భాగ్యసౌభాగ్యముల్.

ఉ. శంభుజటాటవీతటవి
శంకటసింధుతల ప్రఘుంఘుమా

రంభవిజృంభితధ్వనిధు
రంధరభూరితరప్రబంధవా
గ్గుంభుల నాత్మలోఁ దలఁతుఁ
గూర్మిని మ్హాణ కాళిదాసులన్
దంభమయూరమాఘువర
దండి ముఖాదిమసత్కవీంద్రులన్.

చ. వినుతు లొనర్తు నాంధ్రసుక
విప్రభు నన్నయభట్టుఁ దిక్కయ
జ్వను శివదేవు భాస్కరుని
జక్కన నాచనసోము సర్వదే
వుని భవదూరు వేము నల
పోతనఁ బిల్లలమఱ్ఱి వీరభ
ద్రుని శరభాంకు వీరకవి
ధూర్జటిఁ గేతన భట్టబాణునిన్.

క. వెండియు నాదృతమతినై
నిండుమనంబునను దలఁతు నిఖిలధరిత్రీ
మండలవిశ్రుతకవితా
ఖండయశోనిధులఁ బేరుగల సత్కవులన్.

క. చెలరేఁగి యంతకంతకుఁ
జలమున వాఁదడవఁ గుకవి సత్కవి యగునే
యిలలోన నెంత బలిసినఁ
జెలఁగి వరాహంబు గంధసింధుర మగునే?

వ. అని యిష్టదేవతాప్రార్థనంబును సత్కవికీర్త
నంబును గుకవినిరసనంబునుం జేసి నవరసభావ
బంధురంబుగా నొక్క ప్రబంధంబు రచియింపం
దలంచియున్న సమయంబున.

సీ. ఏమంత్రి నునుఁజూడ్కి ధీమదాశ్రితదైన్య
తామిస్రమునకు నైందవకరాళి
ఏమంత్రి యాజ్ఞప్తిసామంతసీమంతి
నుల కొప్పు విరుల కగ్గలపుగాలి
ఏమంత్రి వితరణం బినసూనుఖేచర
ప్రకటదానప్రౌఢిఁ బరిభవించు
నేమంత్రికీర్తి శైలేంద్రకన్యాధీశు
కంఠహాలాహలాంకంబు గప్పు
నతఁడు నేపాళ కురునిషధాంగవంగ
గౌళగాంధారమగధకొంకణవిదేహ

నృప మహాస్థానకవివర్ణనీయగుణుఁడు
చుండిరామయకాళ్ళఁ డఖండయశుఁడు.

సీ. కనకాంబరముల శృంగారించి మించిన
మహనీయనవరత్నమంటపమున
ఘనసారచందనకమనీయవాసన
లఖిలదిక్కులయందు నలమికొనఁగఁ
గవిగురుశేషవాక్కాంతాధిపులఁబోలు
సత్కవీశ్వరులు పార్శ్వములఁ జెలఁగఁ
దుంబురునారదాదుల గెల్వఁజాలినఁ
గాయకు లగ్రభాగముల మెఱయఁ
కనకనవనవమాణిక్యసుకీలభూష
ణావళులకాంతి సభికుల నావహింపఁ
గొలువు కొలువయి సాహిత్యగోష్ఠిఁ దనరి
సన్నుతోదారుఁ డానేళ నన్నుఁ జూచి.

క. "శివభక్తినిధివి మంత్రివి
కవితాభిజ్ఞుఁడవు నిత్యకామ్యార్యమహో
త్సవుఁడవు కౌండిన్యకులో
ద్భవుఁడవుఁ గమ్మఁ గూర్చినట్టి బంధుఁడ ననఘా!

ఉ. పాటిగలట్టి మేటి యెడ
    పాటిపురాధిప, యెఱ్ఱనార్య, నీ
సాటిగఁ జెప్పినట్టి కృతి
    సాటువయై విలసిల్లుఁగా కిటఁ
జాటుచు హీనమానవుల
    చాటునమాటున వ్యర్థకూటకా
ర్పాటకథల్ వినంగ నగు
    బాటగుఁగాక రుచింపనేర్చునే?

క. మలహారుభక్తులలోపలఁ
బొలుపుగ నుతికెక్కి జగతిఁ బూజ్యుండగు నా
మలహణుకథ నాపేరిటఁ
జెలువుగ నంకితముచేసి చెప్పఁగవలయున్.

చ. అనుచుఁ బసిండికోరఁ బ్రియ
    మారఁగఁ గప్రపువీడియంబు గాం
చనమణిగంధసార ఘన
    సారవిభూషణవస్త్రసంపదల్
దనిపిన నాత్మలోపల ము
    దంబు వహించుచు నాప్రధాన చం

ప్రసాదను భక్తిశ్రోతఁ గ్రతి
నూత్నగతిఁ గ్రాలింపఁ బూనితిన్.

ఉ. ఇట్టిమహాప్రధానపర
మేశ్వరమూర్తివి గాన నీవు చే
పట్టితి మేలు చుండిపుర
హారిక, కాళిసమాశ్రితచంద్ర, ముక్క
గట్టిగఁ గ్రుచ్చబోయుజన
కాంచన కేయుర దాఁచినట్టి యా
రట్టడినాగ యుద్ధకవి
హారిణి మన్మథాకారసర్వకళన్.

ఉ. ఇమ్మహిఁ గార్యమంత్రము న
నేకులఁ బూచితి నేను వారు మో
దమ్మున నిచ్చినట్టి ఘన
ధాన్యయుతంబగు దొడ్డయూరియుఁ
గమ్మతిఁ బోసి నిమ్మానంగు
సారపుఁ గర్పూరపుష్పిలోకాలు వి
న్యవన్నిగుఁ జూంచిపారిగ వ
యాకర, కాళిన మాశ్రిత శేఖరా!

ఉ. ధన్యతఁ జుండికాళన, యు
దారయశోంబుగన నిన్నెకాని నే
నన్య మెఱుంగనంచుఁ గల
శాంబుధిఁ దానముఁ జేసి రాజమూ
ర్ధన్యులముందటన్ దగఁ బ్ర
తాపశిఖిం ధరియించి భోగిరా
జన్యశిరంబుఁ బట్టి జల
శాయిపదంబులు ముట్టి మేల్గనన్.

సీ. తనసముద్ధతకీర్తి దశదిశావిశ్రాంత
దంతిదంతములతోఁ ద్రస్తరింపఁ
దనమనోహరమూర్తి తరుణతాహంకార
మానినీజనముల మరులు గొల్పఁ
దనదానవిస్ఫూర్తి ధనరాజసంతాన
చింతామణిశ్రేణి సిగ్గుపడుపఁ
దనవాగ్విలాసంబు దందశూకాధీశ
దేవేంద్రగురువుల సేవగింపఁ
బరగు సురసరిదురుతరబహుతరంగ
నివహాఘుమఘుమరవసమనినదసుకవి
ఫణితవరగుణమణిగణాభరణశాలి
చుండిరామయకాళఁ డఖండయశుఁడు.

ఉ. చెంపల గంధముల్ మెఱుఁగుఁ
జెక్కుల నొత్తిన మన్మథాంకపుం
గెంపులు వీటికావిహిత
కృత్రిమరాగము కంటి యెమ్మెలుల్
మంపుగొనంగఁ గ్రుమ్మఱు కు
మంత్రులఁ జూచిన రోఁతమాను ని
ష్కంపనుఁ జుండిరామవిభు
కాళనఁ జూచినయర్థికోటికిన్.

సీ. సంప్రూర్ణచంద్రుఁ డీసరసుఁడు కాళన
వివరింప రోహిణి విస్సమాంబ
కందర్పుఁ డయ్యె నీకాళనామాత్యుండు
విశ్రుతరతిదేవి విస్సమాంబ
గంగాకలాపుఁ డీకాళనామాత్యుండు
వినుతపార్వతిదేవి విస్సమాంబ
కలశాంబురాశి యీకాళనామాత్యుండు
విమలభాగీరథి విస్సమాంబ
యవని ననుకూలదాంపత్య మగునటంచు
నఖిలజనములు వినుతింప నతులమహిమ

మంత్రిరామయ కాళనామాత్యచంద్రుఁ
డనఘ విస్సాంబ నుద్వాహమయ్యె నెలమి.

సీ. పరకాంతఁ జూడఁడు పైత్రోవఁ జూచెనా
వర్ణించు మఱి కానివావిగాను
తలఁచు మాటాడఁడు తగుచోటనాడెనా
యబ్రహ్మపదము శిలాక్షరంబు
తర మెఱుంగక యీఁడు తగమెచ్చియిచ్చెనా
చాలు నర్థికి జన్మజన్మములకు
మనసీక నిల్పఁడు మది నిచ్చి నిల్పెనా
యది విభీషణుపట్ట మచ్యుతంబు
రక్ష రాష్ట్రమునకును శ్రీరామరక్ష
యాజ్ఞ సుగ్రీవునాజ్ఞగా నడఁచె రిపులఁ
బుణ్యవంతుండు సద్గుణభూషణుండు
చుండిరామయకాళఁ డఖండయశుఁడు.

షష్ఠ్యంతములు

క. ఈదృశగుణజలరాశికి
శ్రీదేవీవరతనూజ శృంగారునకున్

భూదానభార్గవునకును
మాదేవీవరవిభూతిమహిమాఢ్యునకున్.

క. బంధురవిక్రమశాలికి
సింధుగభీరునకు శేముషీధిషణునకున్
బంధుప్రియునకు నీతియు
గంధరునకు శంభుభక్తికలితాత్మునకున్.

క. యోధాగ్రేసరునకు నుత
రాధేయసమానదాన రసికాగ్రణికిన్
భూధరరిపువిభవునకు న
సాధారణ ధైర్యశౌర్యసద్గుణమణికిన్.

క. అద్రీంద్రధైర్యునకు స్వా
మిద్రోహరగండనవసమీరబలునకున్
రుద్రాక్షభూతిభూషణ
ముద్రాంకునకున్ బ్రధానమూర్ధన్యునకున్.

క. దుస్సంగదూరునకును న
భస్సింధుసమానకీర్తిభరితాంకునకున్
నిస్సీమభూప్రదాతకు
విస్సాంబాధవున కఖిలవిద్యానిధికిన్.

క. శ్రీమంతున కఖిలకళా
ధాముునకును గీర్తినిధికి ధర్మాత్మునకుఁ
సోమాంబాతనయునకు మ
హామహునకుఁ జుండికాళయామాత్యునకుఁ.

వ. అభ్యుదయపరంపరాభివృద్ధిగా నా యొనర్పం
బూనిన మల్లణచరితం బను మహాప్రబంధ
మునకుఁ గథాక్రమం బెట్టిదనిన:

సీ. కువలయకమలాభినవమనోజ్ఞం బయ్యు
బంకజీవనపరిప్లవము గాక
ఘనసారపున్నాగకమనీయ మయ్యును
కితవదుష్కానకసంయుతము గాక
సాధుదానప్రౌఢిసూధపం బయ్యును
విశ్రుతఖరసమన్వితము గాక
రాజితోత్తమజాతిరత్నాంకితంబయ్యు
శృంగారకూటదూషితము గాక
వరసరోవరచయమును వనచయమును
నృపచయంబును దివ్యమంటపచయంబు
నెలమిఁ దనుబోలెననఁ బొగడ్తలు వహించె
భువనసారంబు కల్యాణపురవరంబు.

గీ. కలితకైవల్యకల్యాణకటకమనఁగఁ
గామితార్థైకకల్యాణకటకమనఁగఁ
గమలసదనాంఘ్రికల్యాణకటకమనఁగ
ఘనతగాంచెను కల్యాణకటక మపుడు.

చ. గములుగఁ బద్మరాగములఁ
గమ్రమరీచులు చౌకళింపఁగాఁ
గమలవనంబు లెన్నఁడు వి
కాసముఁ గుందవు వజ్రమౌక్తికా
సమరుచిచంద్రికల్ గుముద
షండములున్ గసుగందకుండు నాఁ
గొమరగుదివ్యరత్నమయ
గోపురవైభవ మెన్న నేటికిన్?

క. కురువిందవజ్రమయగో
పురదీప్తులవలనఁ బ్రొద్దు పోకల్ రాకల్
పరికింప నరిది యయ్యెను
సరసిజకైరవవికాససంపదఁ దెలియున్.

క. తలమెత్తి చూచినప్పుడు
తలవంచినయపుడుఁ దెలియు దైవతసరణిలో

కులవార్తలనఁగ వినుతికి
నలవియె పురికోటపాడవు నగడితలోఁతుల్.

క. దైవతమూర్తులు తేజో
వైవస్వతజనకు లేకవదనబ్రహ్మల్
పావనచారిత్రులు పుం
భావసరస్వతులు పురముబ్రాహ్మణులెల్లన్.

క. వారణవారణసత్త్వులు
శారద శారదవిలాస సమధికకీర్తుల్
మారుత మారుతవేగులు
మారనిభుల్ పురమురాకుమారకులెల్లన్.

క. జలనిధి రోహణశైలము
మలయాద్రిన్ గనకశిఖరి మఱపించిరి యు
జ్జ్వలరత్నచందనశ్రీ
నలరెడు భువనైకవశ్యు లప్పురివైశ్యుల్.

క. బలభద్రులు శాత్రవన్నప
దళ దళనోన్నిద్రు లమితదానమరుద్రుల్
లలనాభద్రులు కలఁగని
యలఘుసముద్రులు సముద్రశూద్రకులెల్లన్.

క. సటలాడింతురు సింహాముఁ
బెటపెట బెబ్బులులపండ్లు పెఱుకుదురు మహో
త్కటదంతిఁ గూలఁద్రోతురు
పటుసమహోద్భటులు వీరభటు లవ్వీటన్.

క. పిపీకిట నడఁగెడు నడుములు,
సడిఁగాఁగిలిఁగొనని గుబ్బచన్నులు, చేరల్
గడచు తెలిగన్ను లప్పురి
పడఁతులకుం గాక కలదె పడఁతుల కెందున్.

క. గళదండతుండగండ
స్థలదృఢమదకాండ భద్రదంతులు చెలఁగున్
బలువిడి సెలయూటలతో
నలరెడు నలకొండ లనఁగ నప్పురిలోనన్.

క. వరజవసంపద నప్పురి
తురగంబులఁ బోలలేని తుందుడుకున నీ
ధర నడువనోడి యప్పుడు
నరుగు నభంబున వితేజులై రవితేజుల్.

క. మోపులు గైకొని యమృతపుఁ
దీపుల కెడఁబడిన తరఁగతెఱఁ గంభోధుల్

జేపులు మాపులు నప్పురి
వాపుల చలిగాడ్పులాని వాపుల వదలున్.

వ. మఱియు నప్పురంబు సత్యలోకంబునుంబోలెఁ జతురాననాధిష్ఠితంబై, వైకుంఠపురంబునుం బోలెఁ బురుషోత్తమావాసంబై, కైలాసంబునుంబోలె సర్వజ్ఞాభిరామంబై, అమరావతియునుంబోలె మఘవద్విజితంబై, అలకాపురంబునుంబోలె ధనదవిలసితంబై, నక్షత్రగ్రహమండలంబునుబోలెఁ గళానిధిశోభితంబై, వియన్నదియునుంబోలె లక్ష్మీసముదయంబై, మాతంగవిరహితంబయ్యు మదమాతంగయుక్తంబై, భోగిదూరంబయ్యు ననేకభోగిభూషితంబై, అస్రుపాతంబు పురాణపఠన శ్రవణవేళయంద, చేలచలనంబు ధ్వజంబులయంద, పరవశత్వంబు రతిసమయంబులయంద, దీర్ఘనిశ్శ్వాసంబు పారయోగులయంద, అన్యోన్యసంఘర్షణంబు యువతీస్తనంబులయంద, పాణిగ్రహణంబు వివాహంబులయందకాని తన యందుఁ బౌనరవనంజాలి చక్కఁదనంబుకుఁ

జక్కఁటియు, మగతనంబులకు మగఁటిమియు, సంపదల కింపును, యశంబునకు వశంబును, సౌఖ్యంబులకు సౌఖ్యంబును, విద్యలకు నాద్యంబును, విశ్వాసంబున కాదికారణంబును నగు నప్పురవరంబున:—

సీ. యజ్ఞదత్తుండను నవనీసురోత్తముం
    డఖిలవేదంబుల నభ్యసించి
నవరసజ్ఞాతయై నవకళానిపుణుఁడై
    సకలదేశంబులు సంచరించి
ధనరత్నవస్త్రవాహనతతు లొనగూర్చి
    భాగ్యసౌభాగ్యవైభవము లెనఁగ
వనజలోచనఁ బుణ్యవతియను సాధ్విని
    బరిణయంబై నిజబంధుజనము
నాప్తవర్గంబు ముదమంది యభినుతింప
నతిథిపూజలు సేయుచు నాగమోక్త
క్రతువు లొనరించి పెద్దల కరుణ గాంచి
నిండువేడుక దళుకొత్త నుండియుతఁడు.

క. నరకాంబుధిఁ బడి మునిఁగెడు
పురుషునకుం దెప్పగాదె పుత్త్రకుఁ డిలఁ "బు

న్నరకాత్త్రాయతి" యనియెడు
పరమశ్రుతి దలఁపనైతి భావములోన

క. సంతానము ఇహపరమును
సంతానము పుణ్యలోకసాధన మర
సంతానము నిలహేతువు
సంతానము లేనివాని జన్మంబేలా?

క. సుతుఁ డుదయించినమాత్రనె
పితరుల దుర్గతులుదొలఁగుఁ బెరుఁగుచ
సుతుఁ డెంత చల్లనుండినఁ
బితరుల కతితృప్తిసేయుఁ బృథుతరలీ

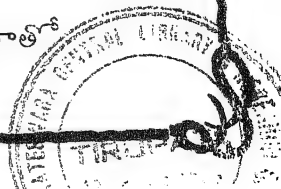
క. పితరులసుగతికి మూలము
సుతుఁడ 'యపుత్రస్య నాస్తిసుగతి'
లతికామూలన్యాయము
పితరులకును సుతున కందు పేర్కొని

సీ. వరరత్నధనధాన్య వస్త్రసమృద్ధైక
సీమలు గలిగిన నేమిఫలము?
మణిహేమమయకుడ్యమంటప కమనీ
ధామముల్ గలిగిన నేమిఫలము?

శ్యాలకజామాతృసఖిమిత్రబాంధవ
స్తోమంబుగలిగిన నేమిఫలము?
చామరాందోళికాఛత్రసైంధవరథ
సామజంబులు గల్గి నేమిఫలము?
ఘోరసంసారసాగరసారనిబిడ
మధ్య నిర్మగ్నులైనట్టి మానవులకు
నకట దరిఁజేర్పఁ జెప్ప యైనట్టిసుతుఁడు
గలుగకుండిన నెంతటిఘనునకైన.

మ. అని యూహించుచు నమ్మహీసురుఁడుచిం
తాయత్తవృత్తి స్నతా
ననుఁడై పుణ్యవతీవధూతిలకముం
దానుఁ నిజాంతర్గృహాం
బునఁ గమ్మ్రాయుతభోజ్యవస్తువితతుల్
భుంజింపగానీక యి
చ్చనజస్రంబును వత్సకాంక్షలను బ
శ్చాత్తాప సంయుక్తుఁడై.

మ. ఉపవాసంబులు సత్యధర్మమహితో
ద్యోగాదికృత్యంబులున్

జపముల్ విప్రకుటుంబభోజనము
శాంతుల్ పయస్సత్రముల్
తపముల్ దైవతపూజనక్రియలు
ర్థస్నానముల్ దానముల్
విపరీతప్రతిబంధమోక్షణవిధుల్
వేమాఱుఁ గావించుచున్.

సీ. బహువిధస్తోత్రముల్ పఠియింపఁ
బొలుపరి నోరెల్లఁ బొరట
మొగి వేల్పులకుఁ జాఁగి మ్రొక్కఁ
బొప్పక నొసలెల్లఁ బొగసుగ
ధరఁ బ్రదక్షిణములు దిరుగంగఁ ది
నెల్ల వెంటలను గాళ్లీచపో
విధులకై ధనములు వెచ్చింప వెచ్చి
జెలువేది జేయెల్ల జెకటయు
బూని యుపవాసములచేతఁ బొగి
కొలుకొనలేక యొడలెల్లఁ గ్రుస్సి
చాలు నన్నింట డెందము చల్లన
నింక నేమిటఁ దోడసఁ గట్టుమన

గీ. సురభిపొదుగున దుగ్ధముల్ దొరకుఁగాక
తవిలి యున్న యజాగళ స్తనము లొడియఁ
నీశ్వరేశ్వరుకృపఁ గోర్కు లెసఁగుఁ గాక
యితరకృత్యంబులం దెల్ల నేల కలుగు?

వ. అని తనవృత్తాంతం బాధర్మపత్నికి కెఱుంగఁ
జెప్పి తా నొక్కరుండ పురంబు వెలువడి వచ్చి
వచ్చి యఖిలజనానందమయి యవసరంబుల
నుత్ఫుల్ల మల్లికా వకుళ కేతకీ కుటజ పాటలీ
పున్నాగ పరిమళామోద పరిహృత పరిశ్రమ
పథికజనానుమోదంబును, విచ్ఛిన్న స్వచ్ఛ
గుళుచ్ఛ నిష్ఠ్యూతమరందబిందు ధారానందిత
తుందిలనటదిందిందిరమాలికాసందోహ క్రియా
ఝుంకారంబును, ఉన్మదశుక శారికా కేకికలరవ
కలకంఠకోమలతరంగిత మేదురనాద మా ధురీ
ధురీణతామానంబును, బిసగ్రసనకౌతుకకల
హంస సంకుల క్రేంకారగుంభితవిచరత్కిన్నర
మిథునమధురగానంబును, సహకారకదళీపనస
ఖర్జూరద్రాక్షానారికేళబిల్వజంబీరమాతులుంగ
ఫలసమిత్కాశాయాత మునికుమారనిరంతరం

బును నగు వనాంతరంబున నొక్క వ
చ్ఛాయం దవం బున్న కపింజలమున
యాశ్రమంబుఁ జేరంజని.

సీ. తుండముల్ నిమురు భేరుండముల్ శర
బాము భేకములకు బాముఁగడపు
నాగముల్ హారుల పన్నాగముల్ గని
ముంగి రమ్మను ఫణి ముంగిటికిని
పులిపాలఁ ద్రావించు బులిపాల మ్మ్రగిప్పి
పిల్లితో నెలుక దంపిల్లియాడు
తోడేలునకు మేఁత తోడేలు చెంబోత
పులుగు వెట్టును డేగ పులుగునకును
కారుపోతులఁగని యాడు కారుహాయఁమ
కొండగాఁ జూచుఁ గీశంబు కొండగొఱిం
పికముపన్నదు కాకంబు పికముతోడ
జాతివైరంబు లుడిగి తజ్జాతి నిట్లు
లెనసి కూడుండు ప్రాణు లమ్ముని యునికి

వ. ఇట్లున్న యమ్మునితపోమహిమకు నిచ్చవె
చుఁ జేరంజని సాష్టాంగదండప్రణామంబు

చరించినం జూచి యమహామునీంద్రుం డతనిరాక
మానంబున నెఱింగి నీమనోరథంబు సఫలంబ
య్యెడు నిక్కడఁ దపం బాచరింపుమని యను
జ్ఞ యిచ్చిన నయ్యాజ్ఞ దత్తుండును దదుపదిష్టమా
ర్గంబునఁ దపస్సాధనంబులొనగూర్చుకొని యం
దంబున నపరనందీశ్వరుహృదయారవిందంబు
నఁ బొందుపఱిచి ఫలాహారపర్ణాహారపవనా
హార పరిత్యక్తాహారుండై పరమతపోనిష్ఠ
వాటించుచున్న సమయంబున నప్పరమేశ్వ
రుండు ప్రసన్నుండైనం బ్రణమిల్లి యిట్లనియె.

సీ. కరిముఖజనకాయ కనకాద్రిచాపాయ
మరుసంహారాయ నమశ్శివాయ
కుండలికటకాయ గోరాజవాహాయ
మాధవాస్త్రాయ నమశ్శివాయ
శైలజాధీశాయ సనకాదివంద్యాయ
మధుపాంతకాయ నమశ్శివాయ
సోమార్కనేత్రాయ సురనదీజూటాయ
మంత్రభూషాయ నమశ్శివాయ

భక్తపరతంత్రహృదయాయ భవహరాయ
మాతృకావేష్టితాయ నమశ్శివాయ
సకలలోకాధినాథాయ శాశ్వతాయ
తే నమోస్తు మహాదేవ దేవ" యనిన.

మత్తకోకిలము :

"భూసురోత్తమ, యాత్మ మెచ్చితి
పుత్త్రు నీ కిదె యిచ్చితిన్
వాసవాదులు సన్నుతించెడు
వాని మత్ప్రియభక్తునిన్
రాసికెక్కు కులైకభూషణు
రమ్యకీర్తివిరాజితున్
ధీసమున్నతు సత్కళానిధి
దివ్యతేజు గుణాకరున్."

వ. అని సర్వేశ్వరుండు సంతానలబ్ధికై యొక్క
సంతానఫలంబు దయచేసినఁ బుచ్చుకొని కపిం
జలమహామునియనుమతంబునఁ బురంబున కరు
గుదెంచి తనధర్మపత్నియైన పుణ్యవతికి నొసం
గె నంతఁ గ్రమక్రమంబున.

సీ. పసిఁడిపుత్తడికిని బల్వంపుమెఱుఁగుగా
నిలిపినగతి మేను పలుకఁబాఱె
కస్తూరి లాంఛనగా నిడ్డ యమృతంపుఁ
గుంభద్వయంబనఁ గుచము లమరె
లలి దంపతులమోహలతికాంకురంబన
గరువపు నూఁగారు గానవచ్చె
తనయాభివృద్ధిచేతను లేమి యంతయు
బెడఁబాసెననఁగ నెన్నడుము నడఁకె
సుషమసంతానసౌఖ్యాబ్ధిఁ జొక్కి యాత్మ
నన్యముల రోయుగతి మది నరుచి వొడమెఁ
దనయ లావణ్యరసపూర్తి తెలుపనఁగ
నంగనకు గర్భసంపద యందమయ్యె.

క. నవమాసంబులు నిండిన
యువతీమణి పుత్త్రుఁగాంచె నురుతరతేజో
భవకరుణామృతసాగర
భవవిగతకళంకకుముదబంధుఁడనంగన్.

క. పలికవలెఁ జూడఁగవలె
బాలకు నైదేండ్లు, బంటువలెఁ బెంచుచుఁ దా

నేలగవలెఁ బదియేఁడులు
వాలఁగ నటమీఁద సఖునివలెఁ జూడఁదగుని

వ. అని యజ్ఞదత్తుండు పుత్త్రకునకు నుదయాది
కృత్యంబులు గావించి విద్యానిధియను బ్రాహ్మ
ణునొద్దఁ జదువంబెట్టిన నతండు.

సీ. అంగయుక్తంబుగా నామ్నాయములు రెండ
బల్లిపాఠంబుగాఁ బరిచయించె
బ్రహ్మాండశైవాది బహుపురాణంబులు
కరతలామలకంబుగా నెఱింగె
భాట్టవైశేషికప్రముఖశాస్త్రంబులు
నవగతంబులుగాఁగ నభ్యసించె
శుకులవ్యాసాదిదేశికుల తత్త్వార్థముల్
శోధించె నామూలచూడముగను
వాదవహ్నిజలస్తంభనాదు లరసె
నంజనాకర్షణక్రియ లలవిఁ గనియె
సరససంగీతసాహిత్యసరణిఁ దెలిసె
నఖిలవిద్యావిశారదుం డయ్యె నంత.

క. అన్నగరము వేశ్యాలలో
నెన్నంగా నొక్కబోటి యిల నన్నింటన్
మిన్నక నడిసన్నది యది
చెన్నలరుచునుండు మదనసేన యనంగన్.

క. ఆయక్క యెన్ని నోములు
పాయక కడునోచి కన్న బాలిక కంతుం
డేయక దాఁచిన మోహన
సాయకమనఁ బుష్పగంధి సన్నుతి గాంచెన్.

క. మొలకచనుమొనలు చెలువపుఁ
గళికలు చరణాధరోష్ఠకరతలములు కెం
దలిరులు కురు లలికులముగఁ
గలమోహనలతిక పుష్పగంధి యనంగన్.

క. నిలుకలు మన్మథునమ్ముల
ములుకులు విటజనులధైర్యమూలంబులకున్
.........విరహుల
కళికలు ధరఁ బుష్పగంధికన్నులతళుకుల్.

క. కులమును గుణమును రూపును
గలిగిన బాలికకు విద్య గలిగిన యేనిన్

తలపఁగఁ బసిఁడికి వాసన
కలిమియుఁ జెఱకునకుఁ బండుఁగలుగుటగాదే?

వ. మదనసేన విద్యానిధియను నాచార్యునొద్దఁ
దనముద్దుపట్టిం జదువంబెట్టిన నయ్యాచా
ర్యుండును;

సీ. బాలిక కక్షరాభ్యాసంబు గావించి
వర్ణక్రమంబుల వరుసఁ దెలిపి
బహువిధస్తోత్రముల్ పాఠంబు గావించి
వివిధకావ్యంబుల వినికిఁ జెప్పి
శబ్దప్రపంచంబుజాడ యెఱింగించి
సంధిసమాసాదిసరణిఁ జూపి
నాటకాలంకారనైపుణి సూచించి
చిత్రాశుకవితాప్రసిద్ధి గరపి
యఖిలశాస్త్రపురాణేతిహాసమహిమఁ
బ్రోడఁగాఁ జేయుటయు నంతఁ బుష్పగంధి
మలహణుఁడుఁ దానుఁ గూడి సమ్మద మెలర్పఁ
జింతనలు సేయుచుండ్రు నిశ్చింతతోడ.

క. సరికిని బేసికిఁ జదువుచు
నిరువురుఁ గవగూడి తిరుగనేర్చిరి విద్యా
వరనీతి నాఁడు నాఁటికి
నరసైకజనానురాగసమ్మదలీలన్.

చ. పలకయుఁ బుస్తకంబులును
బట్టుకొ యింటికిఁ బుష్పగంధి రా
మలహాణుతల్లిదండ్రులును
మచ్చిక రెట్టిగఁ గన్య వానితోఁ
జెలిమికి వచ్చె నంచు దయ
సేయుచు వారివచోనిగుంభనల్
పలుమరు నింపుతోఁ జెవుల
పండువుగా వినుచుందు రెంతయున్.

క. మలహాణునిం దమయింటికిఁ
బిలుచుకొ కొనిపోయి రత్నపీఠిక మీఁదన్
నిలిపి తగఁబుష్పగంధియు
నలరఁగ నద్భక్తిఁ జేయ ననుమోదించున్.

క. ఆలోనఁ బుష్పగంధిని
జాలకుఁడను నటుని యొద్ద సాముస కిడెనన్

మేలైన నాట్యవిద్యయు
బాలిక తగనేర్చి రాజపాత్రం బయ్యెన్.

సీ. మొగవరి కట్టడ మొనవుకోలాటంబు
చొక్కంపు మురువులు చిక్కిణీలు
దరవుబారబడుచేసి బహుళరూపు
బంధురగీతప్రబంధవితతి
వరుసపద్యదేశిబంగాళంబుకంచి
కొరుతికట్టడబిందుకొటియకాఁడు
పరశరాముఁడు వీరభద్రుండుకల్యాణి
చౌ.........మెకతాళి శబ్దమాది
దేశిశుద్ధాంగములయందుఁదీగబోఁడి
పటుతరంబుగ నిజపాదకటక యుగళి
కఖిలపాత్రమ్ములును బొమ్మలగుచు ప్రేలఁ
బూన్కి వహియింపఁ బొగడొందెఁ బుష్పగంధి.

గీ. సకియ రేపును మాపును సాముసేయు
పగలు రేయును జదువుపై బాళి నుంచు
వెలయు సంగీతసాహిత్యవిద్యలందుఁ
గమలలోచన నిస్సీమగా నెఱింగె.

సీ. స్వరమండలంబును జంత్రంబు నొకవేళ
 నింపుమీఱంగ వాయించుచుండ్రు
కిన్నర, వీణెయుఁ గేలిమై నొకవేళ
 మ్రుట్టిచూతురు జగన్మోహనముగ
సొంపుగా దండెలు శ్రుతిఁగూర్చి యొకవేళ
 పదములుఁ జిందులుఁ బాడుకొంద్రు
గీతప్రబంధముల్ కేళిఁ జిక్కణి పంతు
 లనుకొందురొకవేళ మనము లలర
నాట్యహస్తంబులును జూర్ణికావళియును
మక్కువలరంగ రాణింతు రొక్కవేళ
మంజరులు ద్విపదలును సమంజసముగఁ
జదువుకొనుచుందు రొకవేళ సరసలీల.

వ. ఇట్లు మాలహాణపుష్పగంధులు బాల్యస్నేహం బునం గూడ చరియింప నెలప్రాయంబు దోఁచినఁ.

చ. ఒనపరిలాగు బాగు సుగు
 ణోన్నతి రూపు విలాసరేఖయుఁ
రసికత పెంపు విద్య చతు
 రత్వముఁ గాంతియు దివ్యతేజముఁ

బిసరుహాసూతి యాతనికిఁ
బేర్కొని మక్కువ నిచ్చెఁగాక
బొసఁగునె మల్హణుండు నృప
పూజితుఁడై నవయౌవనంబునక

సీ. రమణి చన్నులుచేసి రాలినరజముతొ
గమలసంభవుఁడు జక్కవలఁ జే
జెలువ కుమ్ముడిచేసి చిందినకప్పున
మెఱసి విధాత తుమ్మెదలఁ జేసె
మగువకన్నులు చేసి మిగిలినతళుకుఁ
నలువ క్రొమ్మెఱుఁగుఁ దీగలను జే
సతినెమ్మొగముఁ జేసి జారినసునుకా
బరమేష్ఠి నిండుచందురునిఁ జేసె
పడఁతి తనువల్లిఁ జేసి త్రోవడినతా
గనకగర్భుండు పుష్పవాసనలఁ జేసెం
గాక లేకున్న నీసొంపు గలుగు చెట్ల
కమలగంధులలోఁ బుష్పగంధి దనరె

సీ. పటుమోహానస్ఫూర్తి పాలింద్లు పాలి
నుడురాజవైభవ మోము మోహ

పంకజంబులతుది పదములు పదములు
కొదమతేటులకును గురులు కురులు
పసగల కపురంపుఁబలుకులు పలుకులు
ముద్దుకెంజిగురాకుమోవి మోవి
సొగసు వెన్నెలసోంపునగవులు నగవులు
హరిమధ్యమునఁ గేల్కొను కౌను
మారుతూలికరీతిఁ జెన్నారు నారు
కంబునునకంటె మహిమ నెగ్గును గళము
వజ్రములకును లేదు సొగసున సదున
యనఁగ నుతికెక్కె భామ లోకాభిరామ.

వ. ఇట్లు మహాప్రాణపుష్పగంధులు సమయోచితారం
భంబున.

సీ. శారదచంద్రుండు చంద్రికయును బోలె
లలి నొక్కటొక్కటై చెలఁగి చెలఁగి
ప్రసవబాణుండును రతిదేవియును బోలె
భేద మించుక లేక బెరసి బెరసి
యమరచందనము విద్రుమవల్లియును బోలె
నన్యోన్యసౌఖరి సమరి యమరి

వరవసంతుండును వనలక్ష్మియునుబోలె
భావంబు లేకమై పరగిపరగి
తోడునీడయుఁబోలెను దొరసిదొరసి
తనువు బ్రాణంబుఁబోలెను దనరితనరి
లీలఁ గలనైన బెడబాయఁజాల రెందు
మలహణుఁడుఁ బుష్పగంధియు మరగి యెపుడు

సీ. విద్యలు గని చొక్కు వేడుకఁ గొన్నాళ్లు
కొనియాడు వేడుకఁ గొన్నినాళ్లు
ఇహముఁ బరంబని యెంచును గొన్నాళ్లు
కూటువమేలనుఁ గొన్నినాళ్లు
ఇద్దఱివయసులు నీడను గొన్నాళ్లు
సన్నలుచూచును గొన్నినాళ్లు
వెడలుచో మూతులు విరుచును గొన్నాళ్లు
కూళపాలుండనుఁ గొన్నినాళ్లు
భూసురుండగు మలహణుఁ బుష్పగంధిఁ
గూడనిచ్చుట గాదనుఁ గొన్నినాళ్లు
మహితమాయాకళాధాన మదనసేన

... ...

వ. అంత నప్పురంబునంగల విటవిహారపర ప్రేష్య
నాగరికాదులు మంగళహారపుష్పగంధులయినన్యో
న్యానురాగంబులు దలంచి యిట్లని వితర్కిం
చిరి తమలోన.

క. కరాహం జవవినికతమునఁ
కేడియ కిశనికని గోర్కి చేకూరె నికక
కేడన్ గిట్టిన దూలముఁ
జాడ సుమీ చిత్తగతులు చర్చింపంగన్.

క. చిన్నప్పటిప్రేమంబును
గన్నతెకపువిటునిమీఁదకాంతయు మనుజుల్
గన్నప్పటి చనుప్రేమయు
నెన్నఁగ మదిఁ బాయకుండు నిక్కము కెంపాన్.

చ. చెవదరనియట్టికోరికలు
జెందలినొందనియట్టి నేస్తమున్
వదలనియట్టి కొంటెయును
నన్నె వోరంగనియట్టి పొంగుఁ
గోదవపడనట్టి బాగులును
గొండికస్త్రాయముసంపె క్కి నా

మదవతిఁ బాయఁడెన్నఁడును
మల్హణుఁ డెంతటిభాగ్యవంతుఁడో?

సీ. కోర్కెమై దీనితోఁగూడియుండగలేని
నరుఁడు దా నరుఁడె వానరుఁడుగాక
యేప్రొద్దు దీనితో నెనసియుండనిమేను
మేనౌనె మఱి దారుమేనుగాక
వెస దీనిపలుకులు వినలేనిచెవులు దాఁ
జెవులె రాటనముల చెవులు గాక
సరసంబుగా దీనియురముపైఁ జేర్పని
కరము దాఁగరమె కర్కరముగాక
దీనియధరామృతముచవు లానలేని
జిహ్వ జిహ్వయె శూర్పంపు జిహ్వగాక
దీని గూడనిదినములు దినములౌనె
గణనకును దుర్దినంబులు గాక యనుచు.

సీ. చిత్రోపధానవిచిత్రవితానాదు
లలవోకఁ గానుక లంపువారు
చీనిచీనాంబరశ్రేణు లూరకయని
యర్పించి మీవార మనెడువారు

ఘనసారచందనకస్తూరికాదులు
పొరిఁబోరిఁ గొని ఇచ్చి పోవువారు
ఘనవజ్రతాటంక కాంచీకలాపంబు
లింద, కొమ్మని పేఁడ్క నిచ్చువారు
మధురఫలములుఁ బుష్పముల్ మఱ్కుపాలఁ
నూరకైనను గొనివచ్చి యొసఁగువారు
నైరి యప్పుష్పగంధివాహ్యాళిఁ జేసి
యఖిలజనములు మనముల హర్షమొదవ.

సీ. ముద్దియలావణ్యమునకు సంతోషించి
మెచ్చుచుఁ గ్రుక్కిళ్లు మ్రింగువారు
కనుకని చేఁ జిక్క మనసు దీయఁగలేక
దినమును వెనువెంటఁ దిరుగువారు
తనువు నెపంబున బాలఁ జేరఁగవచ్చి
వాపిరి నసుసుకొ పోవువారు
శృంగారపద్యముల్ చెప్పించి ప్రేముదాగ
సారెసారెకు వినఁ జమువువారు
దూరమున నుండియైనను జేరవచ్చి
సొమ్ములును వన్నెసవ్వులు చూపువారు

పొలంతిఁ దలపోసి యటమీఁదఁ బాగులువ
నగుచునుండిరి మానవు లప్పురమున.

వ. అంత సమ్మదనసేన పరిజనంబులతోడ
వాణుని వేదించి యిట్లనియె.

సీ. మొండితొత్తులమారి లండుబకంకంబు
అంకెత సారంబు పెంకె గడుసు
పడుచు టక్కులదొంగ బడుగిడు ననుగ
బైసిగొక్కెర బొంత పచ్చిలంజె
కక్కరంబుల గాచి కసుమాల మిబ్బంది
వీచి వావేభ్యంబు వేరుపురుగు
ముక్కున్న సబ్బందు ముక్కిడి తాటకి
ద్రిమ్మరి చాడియు దేశకూళ
వుల్లెదాల్పరి మతిగొట్టు ముల్లెవిడుపు
దాటదీపరి ఖోదుదిదాట్లగుల్ల
దుక్కిపిట్ట పిసాసంబు దోమ తిండి
యితనిఁ బేర్కొని పలుమాట లెన్న నేల

చ. ఎక్కడి బాపనయ్య, యితఁ
డిక్కడ వచ్చుచునున్న వాఁడు దా

మె సాధుంగోలి తన
నెయ్యముఁ దియ్యము వాలంజాలు నీ
టిఁ జేరనీయకుండు
జూడఁ జలింపగ నీకుఁ దంతయున్
స్నమైన చేత లివి
విన్నను నామదిఁ గోపముయ్యెడున్.

టయు నమ్మాటలు సాహానపుష్పగంధు
విని తమలో నిట్లనిరి.

జనము లాడునార్తలు
జనములు పోప్రపోక బాంధవసఖసో
జననీవీక్షణములు
మిడి గుండియలాపేది తాఁకె యంతన్.

వ్వరిఁ గీడుసల్పితిమొ
యెవ్వరిఁ జూడంగ నాడినారమో
వ్వరి దూఱుచేసితిమొ
యెవ్వరిమేలు సహింపమైతిమో
వ్వరి కెగ్గొనర్చితిమొ
యెవ్వరి నెవ్వరిఁ బాపినారమో

యివ్విధి వట్టిరట్టు పడ
నెట్టుగఁ జేసె విధాత యక్కటా!

క. నోడిమలకుఁ గలవి లేనివి
గోడిమలుగట్టుచును జనులు కుడువనినోళ్లన్
గుడుపుచుఁ బోయెద రూరకె
ముడుగడలును జెరువుమాయముాఁకుడుగల దే?

చ. అనుజులుఁ దల్లిదండ్రులు ని
జాప్తులుఁ బౌరులు బంధుకోటులున్
బనివడి యేనిమిత్తమునఁ
బల్కెద రిందఱుఁగూడి వేడ్క నె
మ్మనమునఁ గల్గి సిగ్గువడి
మానితి మింతియకాక కల్గినన్
మనముల రట్టుచేసి యిఁక
మాన్పఁగఁ గర్తలె యెన్నిభంగులన్.

వ. అని యిరువురు నన్యోన్యానురాగసుఖంబులం
దనరుచుండి రంత నప్పురంబున.

మ. కరుణాంభోధి సమాన మానవిలస
త్కల్యాణ కల్యాణభూ
ధరధైర్యాస్పదచిత్త చిత్తజవసం
తస్వాంతభూరికృపా

కరసౌందర్యవిశేష శేషకటకా
కల్పాంఘ్రి పద్మార్చనా
పరమప్రీత్యభిరామ రామయశః
ప్రాగల్భ్యలబ్ధోదయా!

క. డిండీరహార సురవే
దండసుధాకుందబృందధావళ్యయుతా
ఖండతరకీర్తి వైభవ
చుండిస్థలకరణచంద్ర శుభగుణసాంద్రా!

మాలిని:
సరసగుణసముద్రా సంతతౌదార్యముద్రా
గిరిశచరణభక్తా కీర్తికాంతానురక్తా
తరణిసదృశతేజా ధన్యవాగ్జాలభోజా
దురితచయవిదూరా ధూర్తశిక్షావిహారా!

గద్యము

ఇది శ్రీమత్సకలసుకవిమిత్ర, సోమయామాత్య
పుత్ర, సరసకవితాధుర్య, మొసపాటి యల్లా
నార్య ప్రణీతంబైన మల్హణచరిత్రంబను
మహాప్రబంధంబునందుఁ ప్రథమాశ్వాసము.

శ్రీః

శృంగార మల్హణచరిత్ర

ద్వితీయాశ్వాసము

శ్రీమహిత వేద్యవాటిపు
రీమందిర భవ్యరూపరేఖాస్పద సౌ
త్రామసమ విద్యమాంబా
కామిత సాంగత్య చుండికాళామాత్యా.

వ. అవధరింపుము.

క. ధనపాలుండను వైశ్యుని
తనయుఁడు ధనదత్తుఁ డపుడు తన చెలికాని౯
బనిచెను బుష్పసుగంధికి
నోనరఁగఁ గన్నెరికమునకు నోడఁబరపింప౯.

క. నిలువెం డర్థం బడిగినఁ
గలఁగక యొడఁబడుము నాకుఁ గలవాఁడవయో

చెలికాంత, మెచ్చు నీకుఁ
గలదని నను మదనసేనసేవకును నంపెడున్.

గీ. వంగి పుష్పగంధి యుండిన గేహము
చదువ నాడఁ బాడఁ జతుర యనఁగ
దగిలి చూపెఁ బంపె గనకస్థుఁ దన పుస్తు
మొరటు మాటలనుచు మదనుఁ డపుడ.

సీ. అతని సన్మానించి యర్ఘ్యాసనములకుఁ
జేరంగ దీసి పైఁ జేయివైచి
కర్పూరతాంబూల గంధపుష్పాదులు
నయమార నిచ్చి ప్రేమగ వారిప్పఁ
దనముద్దుపట్టమునిచటఁ బెట్టి యిచ్చె
తగునయ్య, గృహపాలనయునికిని
నతనికిఁగాక యీయవనిపలోనఁ
యుత్తరమాంసపులకు సోమసిద్ధ
ననిన నివ్వెరపడ్డ మదిఁగని నేఁ డపుడ
మనుచు నంపె నన్ను నతిని, యిప్పుడు
అడుగు మేమియర్థ? మనసున నిచ్చెను
వార్త వేగఁ జెప్పవలయు ననిన.

క. రాజా, రాజులుబ్రాఁతే
రాజులుధనపాలసుతుఁడు రాగుందు...వె
రాజు మగఁడైన నేలా
గాజుంగడియంబు కడమగలదే యెందున్?

క. చతురుఁడు ధనదత్తుఁడు గడు
నతఁడొసఁగెడు విడెమె చాలు నన్యము లేలా?
బ్రతికితి భాగ్యము సేసితి
నతివేగమె పొమ్ము తెమ్ము నల్లునిగాఁరిఁ.

వ. అని మదనసేన యతని ధనదత్తుకడ కనిపి తన ముద్దుకూఁతుం దొడలపై నిడుకొని బుజ్జగించి బుద్ధిగా నిట్లనియె.

క. వయసు గలనాఁడె యర్థము
నయమున నార్జింపవలయు నానాభంగిఁ
వయసుడుగ నుడుగు గడనయు
వయసే ధనమూలమండ్రు వారాంగనకున్.

క. ఊరకపిలిచేమన్నను
గారెవ్వరు తలకు నరులురాఁ జూచిరయో
యూరయ నెంతటివారికి
గారవ మది దీనికంటెఁ గష్టముగలదే.

క. కోఁతల గీతల వ్రాఁల
రోఁతలకును మూలమగుచు రూపఱి మిగులన్
బ్రాఁతిచెడు ముదిసెనేనియు
లోఁతప్పెడు లంజెయున్కి లెస్సెయుండున్.

క. తలనరసిన ముదివిటులును
గులహీనులుఁ గుండగోళకులును గురూపుల్
కలిమి గలవారలైనను
వెలయాండ్రను నెపుడుఁ బ్రోచు వేల్పులుగారే.

క. బాఁజ్జలు పెరిఁగిన సెట్లు
నాఁజ్జల్లను దడిక ద్రోపు లాఁటదికాండ్రున్
లజ్జయెఱుంగని విటులును
సజ్జకముగ వారసతుంజన్మఫలంబుల్.

క. చక్కనివారలు జారులు
కక్కసమగువారు వన్నెకాండ్రున్ రసికుల్
చొక్కమగు రాకుమారులు
మిక్కిలి వెలయాండ్రపాలిమ్రాత్స్యపు లరయన్.

క. రొక్కము ధనమీగలిగిన
మిక్కిలియుఁ గురూపియైన మెచ్చఁగవలయున్

తెక్కలిమై ధనమీాయని
యకాంతునినైనఁ గదియ నర్హంబగు

క. డెందం బేరికి నీయక
యందఱఁ దనయాత్మలోన నడపుచు నం
నందంబుగ మెఱయఁగవలె
నందంబున వారకాంత లద్దము భంగిన్.

చ. బలపము లేఁతినవ్వు, నును
బయ్యెద సన్నపుఁగావిచీర, మిం
చులుగొను జల్లిజంపునును
జూడ్కియె కన్నపుఁగత్తి, మోవి తీ
పలవడఁ జొక్కుచున్ దగ పి
టావలిడెందముఁ గన్నపెట్టి యిం
పుల ధనమెల్లఁ దీసికొని
పోవలెఁ గామిని గండిదొంగయై.

క. మగవానిచిత్త మంతయు
నిగురొత్తఁగఁ జేసి వేఁటయిఱ్ఱియపోలెన్
దగిలింపక తాఁదగిలిన
మగువెంతయుసొంపుచెడియమాన్యతనొ

క. వలచుటకష్టమువనితల్
వలచుటపురుషునికిఁ గాక వారాంగనకున్
వలపు దగ దెన్నిభంగుల
వలచినయెడ విఱుగ నేర్పవలెఁ దరుణీకున్.

క. గరగరికలేనిపట్టుఁ
బరికింపుచుఁ గల్లకీఁకుభావించుచు మై
నెరసులు వెదకుచునుండెడి
పురుషునిపైఁ గూర్మి వీటిఁ బోవదె సతికిన్.

సీ. పురుషుని నెచటికిఁ బోవంగనీయక
వింతచేఁతలఁ గురివేయవలయు
నవనవసురతతాండవసౌఖ్యవార్ధిలో
ముంచి యింపుఁ బొదలించవలయుఁ
గలసినయప్పుడు వలచినయట్లుండి
యెసని వేడుకఁ జిత్త మెఱుఁగవలయు
మందుమంత్రంబులు మాయలు ప్రతినన్ని
తెగువమై నవలీలఁ దిరుగవలయుఁ
గలసినప్పుడు చనవిచ్చి కలయవలయు
పాయునప్పుడు నిచ్చయు సేయవలయు

నయముఁ బ్రియమును దప్పకనడవవలయు
నమ్మికలుగాఁగఁ దగవులు నడపవలయు.

వ. అనియిట్లు మదనసేన తనకూఁతునకు బ
చెప్పుచునుండెనంత వసంతాగమం బేతెంచి

ఉ. వచ్చె వసంతుఁడంచుఁ బ్రియ
వార్త యొకింత యెఱుంగఁజెప్పినన్
మెచ్చి సమీరచారునకు
మెప్పుగ నవ్వనదేవతాంగనల్
మచ్చికఁగట్టువర్గము న
మర్పణచేసిరో యంచు భూజనం
బచ్చెరువందఁగాఁ దగుల
యాకులు డుల్లెఁ గ్రమక్రమంబునన్.

చ. లలితలతావగూహనము
లం బులకించినరీతిగప్పలుఁ
బలియుచుఁ బల్లవించె నటఁ
బల్లవముల్ తళుకొత్తి యొప్పుమై
నలి సుమనస్స్థితుల్ గనిమె
నాసుమనస్స్థితిఁ జెంది యంతఁగో

ర్కులుఫలియించె నాఁగను ద
రుప్రకరంబు ఫలించె నెంతయున్.

సీ. సాలరసాలరసాలసాలంబులు
కోలకంకోలతకోల్కాలములును
చాంపేయచాంపేయచాంపేయనికరంబు
కేసరకేసరకేసరములు
మరువకమరువకమరువకానీకంబు
పాటలపాటలపాటలాళి
కురవకకురవకకురవకానీకంబు
కాంచనకాంచనకాంచనములు
చందనద్రుమచందనచందనములు
దారుదారుకసద్భద్రదారుసమితి
మాలతీకృతమాలతమాలవితతి
తాలహింతాలతాలతాలైక
వనము లింపారె భువనపావనము లగుచు.

చ. అలికలకంఠగానము సు
సారవగుంభితతాళమానముల్
కలరవహంసకేకిరవ
కాహళమద్దళహుండుకికాస్వనుల్

చెలఁగఁగ గాద్పున రత్నము
    చేయఁగఁ బుష్పాదిరంగవల్లికల్
వొలిచిన నాట్యశాలలనఁ
    బొల్పగుఁ బూఁబొదరిండ్లు సొంపునన్.

వ. తదవసరంబున.

క. దండిగ మన్మథునగరికి
దండుగు లొడఁబరుపుంజెతల్లులెదొరలై
మెండుగ విఱుగఁగ వచ్చెను
బండుగదుఃర్వ్యటులు బండుబండుగ నంతన్.

సీ. అల్లువారలఁ దమయాఁడుబిడ్డల నొగిఁ
    బట్టిపిల్లకును గొంపోవువారు
తైలాజ్యగుడదుగ్ధతండులానీకంబు
    నాశ్రితులిండ్లకు నంపువారు
హితభృత్యసఖబంధుసుత దారలనుగూడి
    యభ్యంగములుదీర్చి యలరువారు
దానధర్మపరోపకారానుబుద్ధిఁ
దవిలి భూసురసంసేవఁ దనరువారు

వరదుకూలవిభూషణావలి ధరించి
మెండుకొని వీథులందును మెలఁగువారు.

సీ. వెచ్చానకేమైన విస నియ్యఁబడియెడు
నని పుల్లదీగెల కలుగువిటులు
తొడవులు దొడఁగట్ట నెపలేక బెదరక
యెరువుసొమ్ములు వెట్టి తిరుగువిటులు
నెడలఁ ద్రోపులుపడి వెస నేమియును లేక
చొరఁజోరవిద్యకుఁ జొచ్చువిటులు
నభిమతార్థము లిచ్చి యన్యోన్యలీలల
నువిదలఁ బెడఁబాయ కుండువిటులు
మాడలనిచూపి భ్రమయించి మతముఁ బన్ని
సుదతులకు రిత్తమాటలు చూపువిటులు
గణన కెక్కిన తత్పురాంగణమునందు
మెలఁగు చుండంగఁ గడువింత చెలువు దోఁచె.

వ. అంతనటయున్న మొరటుండును మదనసేన
వీడ్కొని సంభ్రమంబున.

క. చని వేగమె ధనదత్తునిఁ
గనుఁగొనుటయుఁజూచియతఁడు కాయయొవండో?

యన మొరటండనిమెను దాఁ
బనివినగా యానె యెప్పుడుఁ బండేకాదే.

వ. అనినఁ గౌఁగిలించి మెచ్చుచుఁబ్రింగుమిూఁ
యొక గొంటుపోక విడియుం బతనికిం బె
యిట్లనియె:

గీ. అత్త యేమియనియె నాథుఁ డు చేమనె
నీవు నేమియంటివనిక్కువముగఁ
బారు లేమియనిరి పరికింప వారింటి
చేటు లేమియనిరి చెప్పుమనిన.

క. ధనదత్తుఁ డనినమాత్రనె
విని సంతసమందె నత్త వేడుకపడుచున్
గనుమూసియుండె సిగ్గునఁ
జనులకు బరిజనుల కాత్మ సమ్మతమయ్యె

క. విను వేఃమిటి కాలస్యము
నినుఁ దెమ్మనె మదనసేన నేఁటిముహూ
బునఁ బుష్పగంధి నిన్నును
నెనయఁగసమకూర్పమంచి దెంత యునను

క. మున్నాదిసరకుజడ్డలు
గొన్నన్ లాభించుఁ బిదపఁ గొనఁ జేకురునే
యున్నంగ నదియు నిటు లే
యున్నైనను గలయ నిచ్చుటింతయు లెస్సన్.

వ. అని యిట్లుండ వెనుక నన్ను దూరం బని లేదు మదనసేనప్రభావంబు సూచించెద నాకర్ణింపుము.

క. ఆతెఱవ యాగ్రహించిన
భూతంబులునొచ్చుఁజిచ్చుపాలయఁగ వెఱచున్
జేతనసంభవమాయా
కౌతుకవిద్యావిభేదకారిణి యగుచున్.

సీ. నేలకు నింగికి నెఱయఁదాపలు వెట్టు
చెలరేఁగిరోఁకటఁ జిగురుఁగోయుఁ
గడు బట్టిశిలలు మోఁకాళ్లను ముడివేయుఁ
గొనరక వడగండ్ల గుళ్లుగట్టుఁ
బూన్కిమై సంగళ్లఁ బాలిజున్ను లమ్మించు
నయమునఁ జట్రాత నారఁదీయు

నొండొంటఁ గొండలు గుండుగాఁ దాఁకించు
వదలక నడురేయిఁ బగలుసేయు
రూఢి మెఱయంగ నిసుమునఁ ద్రాడుఁ బేను
లెక్కసేయక చుక్కల లెక్కపెట్టు
గాలిఁ నొడిఁగట్టు మంచుఁ గుంచాలఁ గొలుచు
మదనమాయాకళాధాన మదనసేన.

సీ. వెడవెడ వలపులు వెదచల్లి దొరలచే
నడియాలములు దీసి కడకుఁ దొలఁగు
ననుపువారలఁబట్టి పెనుబులుపై బట్టి
ధట్టించి నగరెక్కి ధనముఁదివియు
పెంపుడుగున్నల పెద్దశృంగారించి
వింతవారలఁగని వెఱ్ఱిగొలుపు
ధనికులకడ కేఁగి తనసొమ్మువారొద్ద
బోయెనంచేమైనఁ బుణికికొనును
గోరి తనకును లోనైనవారినెల్ల
బనికిఁ బాటకు బంట్లకాబల్లిగట్టి
క్రొత్తవారలఁగనుఁగొన్న నెత్తుసేయు
మాటలనె తీయు ధనమెల్ల మదనసేన.

వ. అని మొరటుండు చెప్పిన మాటకు నవ్వి ధన
దత్తుండు తన తెలుంగు విన్నుమని యిట్లనియె.

సీ. దైవాలకును రిత్తదండాలు గిండాలు
గాని యెన్నఁడు నొకకాసు నీయఁ
గవిగాయకులు వచ్చి గణుతించి వేఁడిన
వదలిపోవుటె కాని పైక మియ్యఁ
జుట్టాలకును వట్టిసుద్దులు వుద్దులు
గాని యెన్నఁడును దగ్గరఁగనీయఁ
బైత్రోవవచ్చిన పరదేసియొర దేసి
మోసపుచ్చుటె కాని గాసమీయఁ
బట్టుకొని బందికాండ్రను బాధపెట్టఁ
బెంచులే చూప నొకబలుపీసమైన
బ్రహ్మరాక్షసిశాకిని బ్రతిదినంబుఁ
కూఁతలేకానిముద్దెడుకూడువెట్ట.

సీ. మునుపు దొంగలకుఁజోయిన గొడ్డులే కాని
తగిలి బాపలకు గోదానమీయ
కొఱమాలి ముఱిగిన కూష్మాండములె కాని
దాక్షిణ్యమొదవంగ దానమీయ

పెనుదొడ్డపెసలు ముక్కినవియ్యమేకాని
యంగళ్ల నమ్మింతు ననుపు లెక్కఁగి
వడ్డికాసులు గూర్చి వడ్డి కవిసె యిచ్చి
పొరుగిండ్లవంక నేప్రొద్దుఁ బోదు
ఈఁగకై బలి యెన్నఁడు నీయకుందు
పాముకై బలిపెట్టను బ్రతిభఁ బోడఁ
గదిసి యెంగిలిచేతను గాకి నేయ
నెరయ నాజాడ నెవ్వరు నెఱుఁగరోయి!

క. విను మాటలె పచరింతును
ధన మప్పగ నిత్తుఁ బిదపఁ దగులంకీతుః
ధనదత్తుగాని సేఁతలు
వినరా యెవ్వారు నీకు వింతయె మొరటా!

వ. అని నీవుపోయివచ్చిన ప్రయోజనంబులకుఁ బో
రానిపక్షంబైనఁ జూచుకొందమని నిజనివాసం
బునకుం జని యప్పడఁతిం దలంచి నిలుకాల
నిలువ సహింపక డోలాయమానమానసుం
డై యప్పుడు.

గీ. బేరసారంబుమీఁదటి ప్రేమ లుడిగి
సెట్టిసానివిలాస మీక్షింప రోసి

పత్రపాలయ్యో ముగ్గు[illegible] [illegible]
వనితమీఁదటి [illegible] [illegible]ము.

గీ. కాసు విడిచినఁ [illegible] మోసము [illegible]
ముద్రితఁ [illegible] [illegible] మున్న పొత్తు
దెగువ నీ[illegible] [illegible] [illegible]
పాపి! లంజరికంబ! [illegible].

సీ. చక్క[illegible] [illegible]
మెల్లన [illegible] [illegible]
చల్లగా వలెనని [illegible] [illegible]
నొక [illegible] [illegible] [illegible]
వయన [illegible] [illegible] [illegible]
దూసి[illegible] [illegible] [illegible]
తల గోడ[illegible] [illegible] [illegible]
పాపి[illegible] [illegible] [illegible]
వడిచి[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
మూగ్గు [illegible] [illegible] [illegible]
యున్నచో [illegible] [illegible] [illegible]
మొరటు, పోదము[illegible] ముద[illegible].

వ. ఇట్లు ధనదత్తుండు మనోజవ్యథ సైరింపలేక తన
నిజసఖుండైన మొరటుం బిలచి యిట్లనియె.

క. పోకున్న మనసు నిల్వద
యీకుండిన లంజెపిలువ దేలా గిఁకఁ దా
నాకుంగలచెలికాఁడవు
చేకూరఁగ వేగ బుద్ధిసెప్పు మటన్నన్.

కం. మానినిఁ గలయక యింతట
మానిన ననుమానవపూను ప్రాణముఁ దనుపున్
ప్రాణము గలిగిన సకలముఁ
దానూరక గలుగుననిన ధనదత్తుండున్.

ఉ. పుట్టెఁడు నేయి నూనె పది
పుట్లు సడించిన సన్నబియ్యముల్
పెట్టెఁడుపట్టుచీరలును
బిందెఁడుమాడలు చాలఁ గ్రొవ్విరుల్
నొట్టినఁ బట్టుగొజ్జియలు
నూఱును నేఁబదిసూకరంబులున్
బట్టెయమంచముల్ పదియుఁ
బంపెను లంజియవారి యింటికిన్.

వ. అంపిన నమ్మదన సేన కెన్నదనిసి తగినచుట్టం
బులుం దానును ధనయిలు వేలుపులకుం బెట్టు
కొని విభూషణభూషితయై పుష్పసుగంధి
నలంకరించుకొని యుప్పుడు.

క. తొలువినికి నభవుముందట
నలికుంతల పుష్పగంధి యాడెదుననుచు౯
గలయంగఁ బురములోపలఁ
బొలఁతుక చాటించె దిశలు భోరునఁగలఁగన్.

క. చాటించినఁ బైపైఁబడి
మేటీమేటీలు దొరలు మెలఁతలు విటులు౯
కోటానకోట్లు వచ్చిరి
వీటంగలరసికులెల్ల వేడుకఁజూడన్.

సీ. వావికా మధురికా పావకావాళముఖ
తుండికాశంఖాది తూర్యవిదులు
డమరుగ ఝల్లి కాఢక్కులీమర్దళ
ఝల్లరీఝుంకారచతురమతులు
చిత్రవీణావిపంచీమత్తకోకిల
లావైనకిన్నరలాఘృణికులు

ఘుంటికాజయఘుంటికాకమృఘనతాళ
సప్తపద్యాదిప్రస్తారచణులు
సకలవాచాభినయకళాప్రకటపటులు
గాయకులు నంగనలు నాదిగాఁగఁ గలుగు
మేళములవారిఁ గూడి సమేళమెసఁగ
శంభునగరికి వేంచేసె సంభ్రమమున.

చ. ఉరమున రత్నకంచుకము
నొప్పులపెండెము వజ్రమౌక్తికా
భరణములుం ధరించి చెలి
పైఁ గరపల్లవ మల్లిఁజేర్చి యా
నిరుపమరంగమధ్యమున
నిల్చెను వేడుకఁ బుష్పగంధి తొ
ల్కారిమెఱుపుంబలెక్ జనుల
కన్నులకుక్ మిఱుమిట్లు గొల్పుచున్,

వ. అప్పుడు మల్హణుండు చనుదెంచి యప్పుష్ప
గంధి నాట్యంబు చూచుచుండె నవ్వేశ్యుండు
నొక్కయెడం గనుంగొనుచుండె; నయ్యవస
రంబున.

సీ. శ్రుతులకు నింపుగా శ్రుతిపదంబును జేసి
లీనారావముల్ మేళవించి
మంద్రమధ్యమతారమానంబు లమరంగ
గమకించి నిఖిలతాయనములు మీఱ
షాడవౌడవశుద్ధసంకీర్ణములు చూపి
వివిధరాగంబులు వేళ నెఱపి
యాహతప్రత్యాహతాదులు సమకొల్పి
స్థానమానంబులు సరణి నిల్పి
తాళమపరంగ నర్థంబు దప్పకుండ
నొప్పి రంజిల్ల రసములు నుప్పతిల్ల
వచన లేర్పడ నన్నింట నన్ని గలుగఁ
జతురగతులను బాడంగ శంభు నమర.

వ. నిలిచి పుష్పాంజలు లిచ్చి మునివాలుక్యంబులు
నటించి మంగళహారతోఁటి కూటమి ని జన్మ
సహస్రంబులకుఁ గలుగజేయుమని యాంతర్గతం
బునం దలంచి మ్రొక్కెను.

ఉ. ఇందుధరుండు మెచ్చఁ దర
శేకుణ పుష్పసుగంధి సల్పె

ఢక్కాం దగున్నృత్యముల్ మురజ
    కాహళమర్దళడిండిమధ్వనుల్
గ్రందుగ నెల్లవారలకుఁ
    గౌతుకమీనఁ బదాంబుజద్వయం
బందెలు గల్లుగల్లన వి
    టావలిగుండెలు జల్లుజల్లనన్.

సీ. చారణబాగడచర్చరీబహురూప
    దండలాసాదికభాండికములు
కందుకకోలాటకానాట్యతాసఖి
    ప్రేరణకుండలిప్రేక్షణములు
సూతముల్ పుహుండకశుద్ధపద్ధతి చిత్ర
    పద్ధతి ఘనదేశ పద్ధతులును
కైలాటలంబకకరణైకతాళికో
    లాసాదిగీతహల్లీసకములు
నాదిగాఁగల్గునృత్యనృత్త్యైక్యముఖ్య
నాట్యవిధములుసూచించినయమెలర్ప
జనులకెల్లను లోచనోత్సవము గాఁగ
నాడె నాయిందుముఖి కొనియాడె జగము.

వ. ఇట్లు పుష్పసుగంధి నృత్యంబుసల్పుటయు
నద్దేవదేవుస్థానికులు దొరలు పౌరులు కనకాం
బరాదు లపరిమితంబుగాఁ గట్టనిచ్చిన మేళం
బులవారుం దానును నందుకొనుచు నుత్సా
హంబున మదనసేన నిజనివాసంబున కరిగినఁ
దక్కినవారలు యథేచ్ఛం జనిరి. మల
హణుం డప్పుష్పసుగంధిహృదయంబుఁ దెలి
యం దలంచి యద్దేవదేవుని యుద్యానవన
ప్రాంతంబునఁబథంబుఁగాచుకొనికనుమఱుఁగున
నుండె నప్పుష్పసుగంధి మలహణుంజూచునే
డ్క భానుమతియనుచెలియుందానును నొక్క
వటవిటపిప్రదేశంబున నిలిచి నిట్టూర్పు నిగు
డించుచుఁ దమకులంబు నిందించుచు దుఃఖా
వేశంబున నిట్లనియె.

క. ఎఱుకలు మాలిన యేభ్యపు
మొఱకులుగ డునోనఁగుదానములు నతికష్టుల్
పఱిచినపాటులఁ బడిపడి
నరమగువేశ్యలకు వేఱునరకము గలదే.

క. డొల్లంబొట్టియువంకర
కాల్లను బెనుగొలుఁబెలుచఁగలధనదత్తుం
జెల్లంబో కని యెవ్వరు
నుల్లంబున నోకిలించకుందురె చెపుమా.

క. నేనెక్కడ తానెక్కడ
నానోముఫలంబుగాక నాకుం దనకుఁ
మానుగఁ బొందిక లీడా
ప్రాణసఖీ, యింతకింటెఁ బాపము గలదే.

ఉ. వేయునుసేల నామనసు
వేడుక మల్లెణుమీఁదఁ గాని యో
తోయజగంధి, యన్యునెడఁ
దూకొని రోయుచునుండు నందన
చ్ఛాయలఁ గల్పకప్రసవ
సౌరభమానుచుఁ జొక్కి మక్కువం
బాయని తేఁటి హేయమగు
ప్రబ్బలిపూవుల కాససేయునే.

క. తొలిఁదొలిఁగోమటిమిుఱికిం
గలిసిన నరకాబ్ధిఁ గూలఁగలుగుట కాదే

చెలియా, పిలుచుకరమ్మా
మలహాణాసుముఖమైనఁ జూతు మనసారఁగనే.

వ. అనుటయుఁ దత్ప్రాంతంబుననున్న సుమ
హాణుండు చిఱునవ్వునవ్వుచు నరుగుదెంచినిల్చి
నంజూచి పుష్పగంధి యలనిమేషదృష్టిఁ జెలంగుచుఁ
గరంబునం జుట్టి పట్టుకొని యిట్లనియె.

క. ఇందదవు నెందు నుండితి
విందుముఖుల్ రాఁగఁ జూచ నేఁగితివో నే
నిందరసి నిన్నుఁగానక
కుందఁగ మది నీవు ఱొఁగికొనఁదగవగునే?

వ. అనిన సమ్మలహాణుం డిట్లనియె.

ఉ. ఓచపలాక్షి, యోయబల,
యోయలికుంతల, నీనుఁగానని
గాచుకయున్నవాఁడ నిదె
కౌఁగిటిలో నను గారవించనే
పూచినమావిమోకకడఁ
బొంచుక మర్మము లంట నేయుచున్

ఏచిన పంచసాయకుని
యిమ్ము దోఁ అంగదు కంటె దూరఁగన్.

సీ. కలకంఠకంఠి, నీకన్నులు చాలవే
యవలీల భువనత్రయంబు గెలువ
పద్మాయతాక్షి, నీపలుకులు చాలవే
సరసులహృదయంబుఁ జల్లఁజేయ
కాంతాలలామ, నీకన్నులు చాలవే
దేవేంద్రభోగంబు ధిక్కరింప
కిసలయపాణి, నీకెమ్మోవి చాలదే
నయమునఁ బ్రాణదానంబు సేయ
నాతి, నీపొందు చాలదే నాకు నిపుడు
నంచితానందసౌఖ్యంబు లందఁజేయ
నితరకృత్యంబు లెవ్వియు నేల నాకు
నిన్నుఁ జూచుట చాలదే నెలఁత, యనిన.

క. రమ్యా మలహాసా, తగునా
యిమ్ముల నను నెరవుచేసి యిట్లాడంగా
నెమ్మనమును బ్రాణంబును
నిమ్ముగ నీసొమ్ముఁ జేయు టెఱిఁగియు మఱియున్.

ఉ. ఎవ్వరు చూతురో యనక
　　మెవ్వరు తల్లికి విన్నవింతురో
యెవ్వరు తప్పనాడుదురొ
　　యీసనికంచుఁ దలంక కెంతయున్
మవ్వమెలర్పఁ గౌఁగిటను
　　మల్హణునిం గదియించి యాత్మలో
నెవ్వగమాన మోవిచవి
　　యిచ్చుచుఁ బుష్పసుగంధి యర్మిలిన్.

చ. చెలి నెడగాఁగ నిల్వుమని
　　చేరువనున్న లతాగృహంబు లో
పలికిని గొంచుఁబోయి తన
　　ప్రాణవిభున్ వనదేవతాంగనల్
సలలితమంగళాక్షతలు
　　చల్లుచు దీవన లిచ్చుభంగి నకా
ఖులఁ బడుపుష్పకేసరము
　　లున్ బికరావము లింపొనర్పఁగన్.

క. గొజ్జగిపూఁపొదరింటను
సజ్జకమగు విరులసెజ్జ సంతస మొదవన్

లజ్జావతి ప్రాణేశ్వరు
హ్యాజ్జనితవినోదకేళి కెంతయుఁ దార్చెన్.

చ. కరమణికంకణక్వణము
కంఠరవంబులు కాంచికాసము
త్కరమణికింకిణీధ్వని ప
దద్వయనూపురరావ మింపగా
సురతనవీనతాండవముఁ
జూచి మరుండనునొజ్జ ప్రేయు పెఁ
దరువన వేణి వీపునను
దార్కొనె నాట్యపుబొమ్మయో యనన్.

గీ. యువతిసురతవేళ నొప్పెఁ జన్నులకును
మోమునకును నడుమ మురియుసరులు
చంద్రచక్రవాకసమరంబు వారింప
నడ్డగించు తారకాళి యనఁగ.

చ. అనువుల నైనదప్పు లధ
రామృతపూరముచేత నార్చుచుఁ
గినుకలు నింపులుం బెరుఁగఁ
గ్రిందటుమీఁదటులై యథేచ్ఛలఁ

దనియక యింతియుం బతియుఁ
దర్పకకేళి సుఖించి రర్మిలిన్
ఎనుబదినాల్గుబంధముల
నించుకయించుకఁ వేడ్కఁజూపుచున్.

సీ. అంగుష్ఠమడుకాలు నధరమండయుఁబిక్క
చిఱుదొడయును గటి చెలఁగునాభి
చనుముక్కు వక్షంబు నునుగళంబును జెక్కు
నెమ్మోవి కనురెప్ప నెరులు శిరము
శుక్లపక్షంబున సొరిదిమై నెక్కించి
బహుళపక్షంబునఁ బరగ దించి
పెనఁచి పట్టియు నెత్తి చెనకి రాఁ జికిలించి
కదిమియు నలమియుఁ గరఁచి నొక్కి
త్రిప్పి యాని మోవి తీసియు వేసియు
ననఁగఁ బరగుచున్న యతిరహస్య
మదనతంత్రవిధుల మానినిఁ జొక్కించి
మలహణుండుచొక్కె మక్కువలర.

గీ. గండభేరుండపక్షిసంగతి దలిర్ప
నిజెయఁ బెనఁకువ సం దొకయింత లేక

వేనులొక్కటియై మోము కౌనరాఁగ
నలసి నిద్రించి రింతియు నవ్విభుండు.

ఉ. పల్లవపాణికిం బతికి
భావజకేళిపరిశ్రమంబులోఁ
జల్లగఁ జల్లగాడ్పు వెద
చల్లఁదొడంగె రసాలవల్లరీ
తల్లజకేతకీక్రముక
తామరసాంబు పటీరపాటలీ
హల్లకమల్లికావకుళ
హాళినగంధసుగంధవాసనల్.

చ. ఇరువురు నిద్ర మేలుకొని
యించుక సేదలు దేఱి వెండియుఀ
సురతవినోదకౌతుకము
మూడ్కొలఁ గ్రమ్మగఁ జుంబనాదులఀ
బరిపరిరంభణంబుల న
వారణఁ దీరనియట్టి కాంక్షలుఀ
పరిపరిలాగులఀ గలయఁ
బైకొని వేడుకఁగూడియున్నెడఀ

క. వెలినుండి యవ్విలాసిని
తలఁకుచుఁ బఱతెంచి యింతతడ విటునిలువన్
మలహాణా, తగునా యనుటయు
వెలఁదుకయును దాను నచట వీడ్కొనియంతన్.

క. అడుగిడుచు మగుడిచూచుచు
నడు గామడగాఁగనలసి యటఁ దొట్రిలుచున్
వడి, నీళ్ల కెదురు నడిచిన
వడుపున నెడఁబాసి చనిరి వనితయుఁ బతియున్.

వ. ఇట్టు లిరువురు నిజనివాసంబులకుం జని తమ
కలయుతెఱం గేరికిఁ దెలివిపడకుండునట్లుగా
మజ్జన భోజనంబులు దీర్చి యెప్పటియట్ల
యుండి రంత.

ఉ. గందపుబొట్టు వీడియముఁ
గచ్చులపాగయుఁ గావిదుప్పటిన్
సందులఁ బూసలున్ జెవుల
చాటున నీలపుదంటపోగులున్
కందినయట్టి వెండిమొల
కట్టును నీలపుటుంగరంబులున్

బొందవు కిఱ్ఱుచెప్పులునుఁ
బొల్పెసఁగఁ ధనదత్తుఁ డెంతయున్.

క. కోమటిజాణలు కొందఱు
వేమాఱును బాడుకొనుచు వెనువెంటను రాఁ
బ్రేమమున నరిగెఁ బిల్లల
తో ముదిపందియునుబోలె దుస్సహలీలన్.

ఉ. వచ్చినకూర్మియల్లునికి
వంచనలేక నివాళు లిచ్చి లో
నచ్చెరువుగ ముదంబుఁదోలు
కాడఁగ గొజ్జఁగినీట బాదముల్
మచ్చిక దూత్రిక ల్గడుగ
మన్ననదోపఁగ మేల్మిపీఠముల్
మెచ్చఁగనుంచి యందఱస
మేళముతోఁ బ్రియమారఁ జూచుచున్.

గీ. కప్పురపువీడియంబును గైరవల్లు
పరిమళంబులు గంధపుష్పములు నొసఁగి
వదన మించుకయెత్తి యమ్మదనసేన
పలికె ధనదత్తుతోడ నుత్కలిక యెసఁగ.

క. ఏకోర్కులు మదిఁ గోరితి
మాకోర్కెలె కన్నదనియ నంపితి వకటా!
నీకుఱ్ఱ బ్రతి యిఁక నేఁడీ
మాకుఱ్ఱ దె..........................

ఉ. ఇచ్చితిఁ బుష్పగంధిఁ దర
ళేక్షణఁ జక్కని పుష్పకోమలిన్
బచ్చనివిల్తుకేళి నిఁకఁ
బాయకకూడి సుఖింతుగాక పెం
పచ్చుపడంగఁ బౌరజను
లందఱు నచ్చెరువందఁ గోరికల్
పెచ్చుగ నెచ్చరింప మదిఁ
బేర్చి యఖండిత వైభవోన్నతిన్.

సీ. పగడంపుఁగంబాల పచ్చటోవరియును
నపరంజికాళంజి యలరుఁ బాన్పు
బంగారుసకినెల పట్టెమంచంబును
వజ్రాల నునుజాలవల్లికయునుఁ
కుంకుమతలగడ గొజ్జంగిపూఁదెఱల్
తరమైన చంద్రకాంతంపుగిండి

చౌసీతిరతముల సవరని మేల్కట్లు
దీపించుమాణిక్యదీపకళిక
పొసగఁ గస్తూరివేది కర్పూరపుసురటి
నిలువుటద్దంబు రత్నంపు నెత్తపలుక
తళుకు దంతపుఁబావలు కలికిచిలుక
గలిగి యొప్పారుచవికలోపలికి నపుడు.

క. అల్లుం గూతుం బదఁపని
యల్లనఁ బరిజనంబు నంపుచుఁ బలికెన్
మెల్లనఁ జల్లనిమాటలు
నుల్లము రంజిల్లఁ గరుణయును బట్టిల్లన్.

క. రసికులరు మీర లన్నిట
పసనిసు విది యెఱుఁగఁ జెప్పి పనిగొనుఁ డేసే
విసువక తుమ్మెద యరవిరి
కసుగందకయుండ రసముఁ గైకొనుభంగిన్.

వ.........యతనిం జవికలోపలికిం బొమ్మని విలాసిని భానుమతి మొదలైన చెలికత్తియలం గూర్చి పుష్పగంధినుండుమని మదనసేన యభ్యంతరగృహంబునకుం జనియె నంత.

క. పెనుగంబంబున కేనుం
గును దార్చినరీతి తాయి గుడిమీఁదికి నో
య్యన నడుపు భంగి సకియలు
వనితామణి........వైశ్యునికడకున్.

క. చని వాని పట్టెమంచము
కనునసం గూర్చుండి లోనఁ గుందుచుఁ జెలులం
బనులనెపంబున నోయ్యనఁ
గనుసన్నలఁ జీరుకొనుచుఁ గనలుచు నంతన్.

ఉ. చూచెను వాని నయ్యబల
చూపుల వాకొలుపం బిశాచముం
జూచినయట్లు మర్కటముఁ
జూచినపోలిక గొల్లకేతనిం
జూచిన............ముఁ
జూచినకైవడి దుర్నిమిత్తముల్
చూచినలీల హేయమును
జూచినమాడ్కిని జూచి రోయుచున్.

చ. కటకట! పార్వతీరమణా,
కంతుమదాపహా, భక్తలోల, నీ

హృదయంబు విన్నవోవుచు
నెదవడియున్నాఁడ వింత యేటికి ననినన్.

క. తలిదండ్రులు నిను నేమేఁ
బలికిరొ? పురిజనులు......యెడక
గలిగెనొ నీరసమేనియు
నలపుష్పసుగంధి నేమమైయున్నదియో?

క. కనుఁగొనము మూఁడునాలుగు
దినములనుండియును జదువఁదీఅదొ వేఱే
పని యేమేనియుఁ గలిగెనొ
వనిత న్నినుఁగూడి చదువవల దన్నదియో?

క. గుణవంతుఁడ వన్నింటను
గణనకు నెక్కితివి యాపకలితుఁడవు సుధీ
......................భూ
షణుఁడవు మద్భక్తినిధివి చనునే యనినన్.

క. ఏ నేరము నెవ్వరిమెడఁ
గానము గురునాథ, నీదు కారుణ్యముచే
నీ నిఖిలము ననుకూలమె
యౌనెలఁతుకయందుఁగాన మహకృతియెందున్.

వ. అని మలహాణుండు సుశీలు మొగంబుఁ జూచిన
నతం డిట్లనియె:

చ. మలహాణ పుష్పగంధులు క్ర
మంబునఁ గూడి చరింప భూ జనుల్
కలయవి లేనివిం బలుకఁ
గా విని యందఱుఁ జాల దూఱి యా
పెలఁదుకతల్లి యల్గి యిలు
వెళ్లఁగనీయక యొక్క వైశ్యునిన్
గలిగినవానిఁ గూడుకొని
కన్నెఱికంబున కుంచె నచ్చెలిన్.

క. అది కారణముగ మలహాణు
హృదయము విహ్వాలతఁ జెందియిట్లయ్యెననన్
మదిఁ గంది పల్కె నాయన
ముదితలుగారోటు దుఃఖమూలములనుచున్.

సీ. పణ్యాంగనారతిఁ బాయకుండుటఁ జేసి
మధుపానగోష్ఠికి మనసుపెట్టు
మధుపానసుఖముచే మరగి మాంసమునకై
వేఁటపైఁ జిత్తంబు విడియఁజేయు

వేటపైఁ జిత్తంబు విడియ ధూర్తులతోడ
నర్థాశ జూదంబు లాడఁజొచ్చు
ననిశంబు జూదంబు లాడుచుఁ దనయిచ్చఁ
దోడ్తోన చేయును దుర్వ్యయంబు
దుర్వ్యయుండయి పరుసంబుదొనరఁ బలుకు
పలికి యంతటఁ బరదండనలకుఁ జొచ్చుఁ
గాన వ్యసనంబునకు నాదికారణంబు
తలఁచి చూడంగ వారకాంతారతంబు.

*   *   *   *   *

క. నడవగవలెఁ దగునడవడిఁ
దడయక సంసారియైనఁ; దానటుగాఁడేఁ
బడిసెట్లనె కూడగవలెఁ
గడగానక వేశ్యలిండ్లఁ గడతేరుటకున్.

*   *   *   *   *

క. సురపతియును జందురుఁడును
బరకాంతలఁగోరికాదె పనిచెడి దోషా
కరులై యపకీర్తులఁ బడి
వరుసలుచెడి రందు రెల్లవారలు నవ్వన్.

చ. అరయఁగమానహానిధన,
హాని సమంచితకీర్తి హానియుఁ
బరమవివేకహానియును
బాంధవహానియుఁ బ్రాణహానియుఁ
సురుచిరపుణ్య హానియును,
జొప్పడు నెప్పడుఁ దప్పకుండఁగా
బరసతిగోరువారలకుఁ
బల్మఱు నెంతటివారి కేనియున్.

క. పరనారీసంగమసుఖ
మరనిముసము పరధనాపహారణమున నిజో
దరపూర్తి గొన్ని దినములు
నరునకుఁ గల్పోపభోగనరకము దీనన్.

క. తొత్తులఁ దగిలినవారికి
నెత్తుచెడుఁ శ్రీలుచెంద వేకాలంబుఁ
హార్తదు మోక్షము మఱి వి
ఛ్ఛిత్తులగుఁ మంత్రతంత్రసిద్ధులు మిగులఁ.

చ. మునివరుఁడైన తేపకడ
ముండమొకం బొకయింత చూచినఁ

మునుఁగును బాతకంబులను
ముట్టినమాత్రన పోవుఁ బుణ్యముల్
పనివడి దానియూర్పు పయిఁ
బాఱిన నాయువణంగు దానికా
ల్గనఁగ నొకింతదాఁకినను
గాంచును జెట్ట సురేంద్రుఁడేనియున్.

క. ఎన్నివ్రతంబులు సల్పిన
నెన్నియుపాసంబు లున్న నిలఁ దీర్థంబుల్
మెన్నేనాడినఁ గానీ
కన్నను దోషంబు విధవఁ గలలో నైనన్.

క. తోషింప నిజకుటుంబముఁ
బోషించుచు నతిథిపూజఁ బూన్చుచు గరుణా
న్వేషుండగు పుణ్యంబున
కీషన్మాత్రంబు సరియె యెన్నేఁ గ్రతువుల్.

క. కులసతి శిశువులుఁ దానుఁ
దలమొలకును లేక నలిగి దైన్యపడంగాఁ
దలఁపకయుండినదోషము
కులకోటుల నరకమునను గొని మునిఁగించున్.

తావలవకున్న సౌఖ్యం
బేవలనను లేదు వలచనే దుఃఖంబౌ
కావున నన్యస్త్రీరతి
యీ వసుమతిఁగూడదందు రెఱిఁగినజాణల్.

పగటనుపవాసదినములఁ బర్వతిథుల
సంధ్యలను గాదు రతిసల్ప సజ్జనులకుఁ
బాయు నాయువు పగలచేభంగమొందుఁ
దలఁగు సంపద దుష్టసంతతిజనించు.

అతిసురతము రోగప్రద
మతిమోహము సకలహానియగు నీరెండుఁ
కతిపయదినముల నరునికి
నతికష్టముఁ జేయునందు రాయుర్వేదుల్.

అనుసమయంబున భద్రదత్తకూచిమార పాం
చాలాదులు, విటవిదూషకవేశ్యానాగరకాదు
లుఁ జనుదెంచినఁ గూర్చుండుమని విద్యానిధి
పాంచాలునింజూచి మదనతంత్రంబులు మీ
రెఱుంగనివిలేవు; స్త్రీపురుషులకు జాతిలక్షణాం

బును, దదీయానుకూలనిర్ణయంబులును నె
ఱింగింపుమనిన నతం డిట్లనియె.

సీ. మొదలఁ గళాస్థానములు దుష్టతిథులును
జాతిభేదంబులు సత్త్వములును
ద్రవనిర్ణయంబులు బంధవిశేషచాతురి
దతియుఁగాలము వయోధర్మములును
నెఱతనంబులును యోనిప్రమాణంబులు
వలపులొల్లములునుగలయు తెఱఁగు
నింపులు ననురాగహేతువుల్ పరిరంభ
ణము లుత్తమాధమనాయకులును
మదనపంచాంగమును యంత్ర మంత్రతంత్ర
విధులు వశ్యౌషధక్రియల్ వెరవులెఱిఁగి
కలసి రేనియుఁ గూరిమి నిలుచు టరిది
వారిజాక్షుల గెల్వ నెవ్వారికి వశము?

వ. అయినను నే నెఱింగిన తెఱంగున విన్నవించెద
నాకర్ణింపుము.

సీ. తనువుమార్దవమును మనసుచాంచల్యంబు
తనివిదీఱమియుఁ జిత్తినికి నమరు

ఘనకుచద్వంద్వంబు కఠినాంగకములును
దృఢమగురతియు హస్తినికి నమరు
ఇఱిగుబ్బచన్నులు నిఱుపేదకౌనును
గినుకయు నరయ శంఖినికిఁ దొరయు
సరసంపుఁజేఁతలు చతురసంభాషణల్
మృదువర్తనములు పద్మినికిఁ మెఱయు
మధునవ్వాసనయును గరిమదముకంపు
నింపుగంధంబు వికచపద్మంపుఁదావి
వలచు వలరసమలరు పల్వారుసతోడ
నండ్రు కామకళావేదు లఖిలవంద్య!

సీ. కన్నులు ద్రిప్పుచు వన్నెలు పచరించు
చూపుఁ జూపుచును భద్రుండు దిరుగు
నెదిరియిం పెఱుఁగక యీవి మొంతేనిచ్చి
తనయిచ్చ నెపుడు దత్తకుఁడు దిరుగు
మందు మంత్రంబులు మాయలు పచరించి
ఖండించి కూచిమారుండు తిరుగు
మనసులు గరఁగించి మర్మజ్ఞుఁడై రతిఁ
వేలించు సతులఁ బాంచాలుఁ డెపుడు

భద్రకుండు సూనె చిత్రిని ప్రాణనిభుండు
హస్తినికి దత్తకుండు మనోహరుండు మిగుల
కూచిమారుండు శంఖిని కూర్చు ప్రియుండు
[illegible] బడ్డని మెచ్చఁ బాంచాలుఁ డెప్పుడు.

క. [illegible] భద్రకునిగనుము
[illegible] బాంచాలుకతిని ప్రేమ [illegible]
[illegible]గ దత్తకుగని [illegible]
[illegible] [illegible] కూచిమారకుఁ డుగనయున్.

సీ. [illegible] యనుకూలుఁడు
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
వి[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] శ్రీగమనా[illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

సతులఁ బతులను గూర్చ సంచార నిపుణ
తిరుగు నే పనులకును దూతిక ధరిత్రి.

సీ. బాలయయ్యును గళాప్రౌఢి చూపువిదగ్ధ
యొకపాటియొఱుకమై నుండు మధ్య
యౌవనంబున నుండి యతిమూఢ యగుముగ్ధ
పరుషంబులాడెడు పడఁతి పరుష
అంకైన గరఁగెడునంగనామణిశ్లథ
ఘనయనుసతి యతికఠినగాత్రి
యలిగి కీడ్పడకుండునట్టికోమలి ధీర
పతిభక్తిగలిగినసతి స్వకీయ
జార పరకీయయనియొడు చపలనేత్రి
విత్తమంతయు లోఁగొని వెడలఁద్రోయు
*　　*　　*　　*　　*
వారకాంతాలఁబామసాధారణాఖ్య.

సీ. ఆచారధీసుగుణాన్విత మునిసత్వ
నలి నిద్దురమె కోరు నాగసత్వ
భూతసత్వయు నెందుఁ బొందదు సంతుష్టి
జడమలినాంగి పిశాచసత్వ
గంధర్వసత్వ చక్కనిది పాడఁగ నేర్చుఁ
దలఁక దేవనులకు దైత్యసత్వ

శృంగారవతి కోమలాంగి కిన్నరసత్వ
యధిపుఁ బోషించును యక్షసత్వ
జడతతో నుండు సతి విప్రజాతి దరయ
నధికరాజస నృపజాతి యగులతాంగి
విసుగు గను వైశ్యజాతి సాధ్వీలలామ
చతురయగు నన్నిటను శూద్రజాతిలలన.

సీ. స్వాధీనపతిక నిజాధీశు వశునిగా
మెలుపంగ నేర్చిన మీననయన
వాసకసజ్జిక వరుని రాకకు మేను
నిల్లు శృంగారించు నిందువదన
పరకాంతఁ గలసిన పతిచిహ్నములు జూచి
వగచు ఖండితయను వనజగంధి
రమణుండు వేళకు రాకున్నఁ బొగిలెడు
నది విరహోత్కంఠయను లతాంగి
యొరలుఁ బ్రోషిత ధవుఁ డెడయున్న పతికి
నలరుఁ గలహాంతరిత నాథు నలిగి త్రోచి
వేగుఁ బతి నిచ్చఁ గానక విప్రలబ్ధ
మఱవ కభిసారికాఖ్య గ్రమ్మరును నిచ్చ.

* * * * *

క. ఏటికి మందులు మాయలు
నేటికి ద్రవ్యంబు జాతు లింతులమనసుల్
నాటుకొనవిభుఁడు చల్లని
మాటలఁ గరఁగించి కలయు మతమదియైనన్.

క. మనసెఱిఁగి బాహ్యరతులను
బెనుపుచుఁ జోఁకోర్కెయింపుబెరయఁగ నెపుడున్
దనసుఖము దలఁపకుండెడు
మనుజునిఁ బాయంగఁగలరె మగువలు జగతిన్.

సీ. మృదుమార్గమునఁగాదె కొదలేక గాడ్పులు
చొరరానిచోటులఁ జొచ్చి విడుచు
మృదుమార్గమునఁగాదె నదనదీజలములు
కొండలఁ బెగఁబాఱి క్రుంగఁజేయు
మృదుమార్గమునఁగాదె యదనెఱింగి మిళింద
మలరులతేనియ లపహరించు
మృదుమార్గమున గాదె యదిచంద్రచంద్రిక
మేలైనపటికంపుఱాలు గరఁచుఁ
గాన మృదురీతి మెలఁగెడు మానవుండు
ంగనాచిత్తవృత్తుల లోఁగఁగొనును

నఖిలకార్యంబులును వానిహస్తగతము
లెన్నిచూచిన సంశయ మింత లేదు.

వ. అని పాంచాలుండు పలికినఁ గూచిమారుం
డిట్లనియె.

క. ఒడ లలయించుక యూరక
బడలంగా నేమి తమకుఁ బ్రాభవమయ్యెఁ
గెడగూడి సతులమాయలు
నుడుగక లోఁబడఁగఁ జేయుటుచితము దలపన్.

క. తిలకంబు వాలు మందును
దలముడి బాసటముబోలు తప్పులు నేర్పుల్
గలమావటీని విధమున
జెలఁగ కమజి వారసతులఁ జెనకఁగ వశమే.

సీ. అడవులఁ జరియించు హరిణశాబకములు
మరపినఁ దిరుగవే నరులవెంట
నెట్టనవాకట్టి పెట్టెలఁ బెట్టిన
నుండవే ఘోరవిషోరగములు
వెరవున నొయ్యనఁ గఱపినపలుకులు
పలుకవే పక్షులు ప్రతిభతోడ

యంత్రక్రియాయుక్తి నందంద జనులకు
జ్వలత్తప్తలోహముల్ చల్లగావె
తారెఱుంగకున్నఁ దగవౌనె మందులు
మంత్రములును సురతమాయ లౌట
వనితలకును లేవె వశ్యౌషధక్రియల్
విటులు వలెనటంచు వెదకిరేని.

వ. ఆమాటలకు భద్రకుండిట్లనియె.

కం. సుడిగొనెడు నోటిముఱికియు
నుడుగక బలుగాలు వలచునోడలుంగల...
బడుగును గనుఁగొని నంతనె
పొడకట్టక వెఱచిపోవు భూతములైనన్.

క. గరగరనైయెల్లప్పుడుఁ
బరిమళముల గ్రోఁకయగుచుఁ బైవంచ...
నరవిరి బాగునఁ దిరిగెడు
బురుషులఁబాయంగఁగలరెపొలఁతుఁలుజగతిన్.

క. తలవలువలు ఫులుమాయక
మెలమిమెయి న్నాఁడునాఁటి కిగురొత్తంగా

మెలగెఁడుపురుషునిఁ జూచిన
నిలుచుకయాదృష్టి యెట్టి నెలఁతుక కైనన్.

గీ. చివ్వగుణము విడిచి చిలుకెట్టుతరితీపు
గానిపించుగాలగాని రీతి
తెరవతలఁపు మచ్చ మెఱఁగి యల్లనఁ దీయ
నేరకున్న యతఁడు నీరసుండు.

వ. కావునఁ గూరిమిసతులకు నలంకారంబు మూ
లంబని భద్రుండు పల్కుటయు దత్తకుం డిట్ల
నియె.

గీ. రమణి దనయిచ్చఁ గలయు టెంతయును లెస్స
దాన సౌఖ్యంబుఁ దలఁచుట గాని త్రోవ
చెఱకు నలినలిగాఁగను గొఱికి రసము
క్రోలుజాడల వెలయింపఁ గోర్కు లలరు.

క. వదనమున నమృతరసమును
హృదయంబునవిషమునునిచె నింతులకు నజుం
డదిగాదె యధర మానుచు
హృదయము తాడన మొనర్తు రెఱఁగినజాణల్.

క. ఉల్లివలెఁ బెక్కుపొరలై
నల్లివలెన్ నిద్రఁజెఱచి నమ్మిన దాఁకన్
బల్లివలెఁ గాళ్లఁ బెనఁగుచు
వెల్లివలెన్ గడవఁబాఱు వేశ్య ధరిత్రిన్.

గీ. రణములో దేజినెక్కుడు రౌతుఁబోలి
యతివ మరుపోరఁ బెల్లార్చి యంటవ్రేసి
కలయనేర్చిన గోర్కులు గలయుఁదాఁక
యూరకేలబ్బు మదనసాయుజ్యపదవి.

క. కూరిమి దన మదిఁ గలిగిన
నేరము లెంచంగవలదు నెలఁతలవలనన్
తోరవు దిరిసెననూనెన్
సారపు దేనియలు తేలు చవిగొను నెడలన్.

క. ధన మీయవలయుఁ దొలిఁ దొలి
జన వీయఁగవలయుఁబిదప సరసులు ధరలో
ధనమును జనవును వెలిగా
వనితల లోఁగొనఁగ వశమె వనజజుకైనన్.

క. లోభాత్ము నొల్ల రతివలు
లోభాత్మునిఁ జేర రెందు లోకులుధరలో

లోభాత్ముఁ డుడుగు ధర్మము
లోభం బపకీర్తి నరుని లోఁబడఁ జేయున్.

క. ఆకుల వ్రాఁతలు నమ్మక
కోకలు రూకలును వెలిగఁ గూర్తు రటంచున్
గీకలకు వచ్చువిటుగని
కూకులువ(న)త్తులునుగో వెగొంతులమననుల్.

వ. అని దత్తకుంఁపు పలికిన విటుం డిట్లనియె.

క. కులసతి సంతానార్థము
నిల దాసీసంగమంబు హీనము పరకాం
తలు హానియనుచుఁ గాదే
వెలయాండ్రసృజించె నజుఁడు విశ్వములోనన్.

క. వెలి పుడిగి యిచ్చవచ్చిన
తెలిఁగునఁ గలయంగవచ్చు ధృతి వారస్త్రీ
చెలికు నదు మనిన నందున్
గొఱత మొయఁదియనుభవించుగుణగణ్యులకున్.

క. దివిజులకును రంభాదులు
భువిజనులకు వారసతులు భోగాస్పద లీ

యువిదలఁ గూడెడిభాగ్యము
లవిరళపుణ్యులకుఁగాక యబ్బునె తెలియన్.

చ. క్రతువులు చేసి యాగమని
కాయము లభ్యసనం బొనర్చి సు
వ్రతులగు భూసురోత్తము ల
వారితనిర్జరకామినీకుచో
న్నతపరిరంభసౌఖ్యముల
నాసల నీనెడివారకామినీ
రతిఁ ద్యజియించువారలు తి
రస్కృతు లెన్నఁగ ముజ్జగంబులన్.

క. కలయికము లెఱిఁగి విటులం
గలయుచు ధనమానమిగులగలుఁగకఘనులన్
ఖలులన్ సరిగాఁ జూడక
మెలఁగెడు వారాంగనలనుమెచ్చఁగవలయున్.

క. అని విటుఁ డాడిన మాటకుఁ
గనలుచు నాగరకుడనిమెఁగటకట నేఁడీ
వినరానిమాట నీచే
వినవలసెఁ బీనులందు వీఱేఁడి భంగిన్.

క. వాసి చెడుదాసివలన్
గాసును వీసంబు వేశ్యకతమునఁ బోవున్
దోసంబు విధవ పరసతి
యేసుఖకారిణి యటంచు నింద్రుం డనఁడా.

క. మగనికి వెఱవక యింటికిఁ
దగఁదా నేకర్త్రయగుచుఁ దత్పరవృత్తిన్
వగగలదై వెలిఁదిరిగెడు
మగువం గెడగూడువాఁడు మదనుఁడు గాఁడే.

క. విను వింతలైనసౌఖ్యము
లనుబొందుచు నెపుడు వేడ్కలనుదనియుచుఁదా
ననువరియై పను లెడపుచుఁ
గని తిరిగిన నేమిబ్రాఁతి కామ్యార్థంబుల్.

వ. అనిన విదూషకుం డిట్లనియె.

గీ. తొత్తువలనఁబోవు దొరతనం బంతయు
వేశ్యవలన నర్థవితతి యణఁగుఁ
బరవధూటివలనఁ బ్రాణంబు పై వచ్చు
విధవఁబొంద మేలు విరహులకును.

* * * * *

గీ. అనిన నడ్డగించి యానో విదూషక,
తగును మెచ్చ నీకుఁ దగినవారి
దొరవు చాలుఁజాలు దొలఁగుమంచు నదల్చి
కొనుచు పీఠమర్దకుండు పలికె.

క. వాసికిని వేశ్యఁబొందిన
గాసులు చేదిగును సుగతి గలుగక పోవుఁ
మీసాలమీఁది తేనియ
దాసియకా కితరజనులఁ దలఁపఁగనేలా.

క. వీడియ ముడుగదు గుద్దుల
కోడదు గాఢంపురతుల కులుకదు కలలోఁ
జూడదు గరగరికలు మఱి
యీడా దాసికిని జగతి నేకామినులున్.

క. కాసులు దెమ్మని యడుగదు
చేసన్నలనచ్చు రతికిఁ జేరగ నెపుడున్
మూసిన ముత్తెముఁ బోలెడి
దాసి నుదాసీన మాడఁదగ నెవ్వరికిన్.

వ. అని పీఠమర్దకుండు పలికినపలుకలకు సుశీలుం
డిట్లనియె.

క. శ్వేతాదులు కైవల్యం
బాతతమతిఁగనిరి వేశ్యలందునె కాదా
జాతియు నీతియుఁ గలిగిన
యాతెఱవలపొందువలన హానియుగలదే.

వ. అనిన విని మల్హాణుం డక్కథ యెఱింగింపు మనిన.

మ. సరసౌదార్యవినిర్జితామరగవీ
సంతానచింతామణీ
వరపాథోధిశశాంక శాంకరపద
ద్వంద్వార్చనాసంతతా
దరసంవర్ధితగోత్ర గోత్రరిపుసా
ధారణ్యసంపూర్ణభా
సురభోగాస్పదశోభ శోభనమహా
చుండిస్థలగ్రామణీ.

క. జంభాహితవరకుంభవి
జృంభితదోర్దండసత్త్వసింధుగభీరా
శంభుపదపద్మలీలా
బంభరసోమాంబికాతపఃఫలరూపా!

మాలిని

విమతజనవిఘాలా వేదమార్గానుకూలా
శమితసకలదోషా సాధురక్షావిభూషా
హిమకరసమరూపా యిద్ధబాహుప్రతాపా
నముచిమథనభోగా నవ్యపద్మానురాగా.

గద్యము.

ఇది శ్రీమత్సకలసుకవిమిత్ర సోమయామాత్య పుత్ర్ర సరసకవితాధుర్య యెఱ్ఱయనామధేయ ప్రణీతంబైన మలహణచరిత్రం బను మహాప్రబంధంబునందు,

ద్వితీయాశ్వాసము

సంపూర్ణము.

శ్రీః

శృంగార మల్హణచరిత్ర

తృతీయాశ్వాసము

శ్రీరంగధామమంగళ
కారణకరహాటలాటకర్ణాటకగాం
ధారనరనాథకృతస
త్కారగుణౌన్నత్య చుండికాళామాత్యా.

వ. అవధరింపుము సుశీలుండు మలహణున కి
ట్లనియె.

సీ. అవని నవంతికయను పట్టణంబున
వెలయ శ్వేతుండను విప్రుఁ డొకఁడు
తలిదండ్రిమాట వీనులఁ జేర్పఁ డెన్నఁడు
గురులయానతి యన్నఁబరుస నౌను
బాంధవులన్నను బరిహాసములు సేయు
విద్వాంసు లన్నను వెక్కిరించు

పెద్దలఁ గన్నను బ్రేమముల్ పల్కును
మహానులఁ బొడగన్న మండిపడును
దైవతాంతర మన్నను దప్పనాడు
జపతపంబులు దలఁచినఁ జప్పరించు
క్రతువులన్నను మాటకె కల్లలాడు
నతిథులన్నను మండుచు నడిచిపడును.

సీ. దరిబేసులన్నను దద్దయుఁ గొనియాడు
జైనులగన్నను సంతసిల్లుఁ
గుచ్చితకాండ్రన్న గొండాటములు సేయుఁ
బాషండులన్నను బరిణమించు
మాతంగు లన్నను మఱిచేరరమ్మనుఁ
బలుగాకు లన్నను భక్తిసేయు
భాండికులన్నను బాయఁ డేప్రొద్దును
గుండగోళకులన్నఁ గుస్తరించు
జారచోరులఁగన్నను సంతసిల్లుఁ
గట్టుపోతులఁ బొడగన్నఁ గౌఁగిలించు
నేభ్యరాసులఁ బొడగన్న నిచ్చగించు
దూషకుల గన్నఁ దెగఁబాసి తొలఁగఁ డెపుడు.

చ. వెలితలబుట్టుమందులిడ
వేదులబెట్టును జూదమాడ ని
చ్చలు చని జూదకట్ట కడ
సారెకు నొడ్డున కోడిపోరు లే
బలితపుటాటకైనఁ బయి
పందెము పెట్టును జాగిలంబులుఁ
వలలు ఘటించి వేఁటసని
వంచనలేక వధించు జీవులన్.

గీ. కుడువఁగూర్చుండి యప్పు డాకూటికడను
జందె మొకచేతఁ బట్టుక సంధ్యవార్పుఁ
గాళ్లుచేతులు నెన్నఁడుఁ గడుగుకొనఁడు
విడుచుఁ గాల్మడి నిలుచుండి నడచినడచి.

సీ. మరపిసన్యాసుల మాచకమ్మలఁగూర్చి
తలవరులకుఁ జెప్పి దండుగొర్చు
తివిరికొత్తములొద్దఁ దీర్ఘవాసుల నిల్పి
పరిహాసములు చేసి బంధు సేయు
వెస దిగంబరులకు వీర్యంబు గల్పించి
సంతలఁగదియించు సాధుఁ గోలి

పరచుటిల్లాంధ్రను బైకొని భ్రమయించుఁ
 దనుఁదానె భ్రమయించి ధనము దివియు
మెరసిపో నింటివారల మేలుకొల్పి
తవిలి దొంగలచేతికి దాళ్లనిచ్చి
రూఢిఁదాతను గొంతిగొల్లాడఁ బెట్టి
నిక్కి తననీడఁ దనుఁదానె వెక్కిరించు.

సీ. పాంచరాత్రికమన్నఁ బాడును దిరునామ
 మరిగూడుకొని యడియఁడ నటంచు
బంతిపబ్బమటన్న బరువెత్తు బూడిదె
 పెండెకట్టులు చాలఁ బెట్టుకొనును
కాకొల్లి పరసన్నఁ గదలును నెదురుగాఁ
 దలవిరఁబోసుకొ దాటుకొనుచు
శివసత్తి చెమ్మన్న గవుదలు మెడనిండఁ
 బూతచెందిరమును బూసి వెడలు
చెలఁగి రాజులతంతన్న చిమ్మటరుగు
బడుచుగల పాటఁబాడుచుఁ బాత్రలాడు
బొలుచు షడ్దర్శనంబుల పూతకొక
యనఁగఁ జరియించుచుండె నయ్యవనిసురుడు.

సీ. వలను మీఱంగఁ జంద్రవంకతోఁ దిరు నామ
పెట్టి గంధపుగీరుబొట్టమర్చి
నడుమ విభూతి నిండఁగఁ బూసి యాలోన
జుక్కబొట్టును దిరుచూర్ణమునిచి
చిగురుగోళ్లను జాఱు సిగ నిక్కఁగా వేసి
కదలిపూ దేకులు గానఁ జెరివి
నెఱికదుప్పటి కొంగు నేలఁ జీరఁగఁ గప్పి
వెలిదూలగోణాము వేళ్లనిడిచి
కప్పువెట్టిన మునిసంస్థ కడలుఁ విడెముఁ
జప్పరింపుచు బెదవులు సందుకొల్పి
గిరుకు సంబువు కాళ్లను నోఱయ మెఱయ
నిక్కుచును నీల్గుచును వట్టినీటుతోడ.

సీ. జంతలఁ గనుఁగొన్న సరసంబులాడుచుఁ
జెడిపెలఁ గనుఁగొన్నఁ జేరఁ జనుచు
ఖాండీరులను గన్నఁ బ్రాణంబులొసఁగుచు
దాసకాండ్రను గన్న నాసపడుచు
దేబెలఁ గనుఁగొన్న వాబల్మిఁ జూపుచు
దాసికత్తెలఁ గన్నఁ దారసిలుచు

దాసిజనముఁగన్నఁ దకపికల్ వెట్టుచు
ద్రాగుఁబోతులఁగన్నఁ దనిసినగుచు
జారులను గన్నఁ జప్పట్లు చఱచుకొనుచు
వేశ్యలను గన్న మోముల వ్రేలఁబడుచు
బందెతలఁగన్నఁ గదలక యుండగొనుచు
వింతయునుగన్న దూరంబు వేగజనుచు.

క. మరగి కడునప్పురంబునఁ
దిరుగుచుఁ బెనులెస్స దేశద్రిమ్మరి యనఁగా
బరికించి యెల్లచోటుల
వెరవారగ వెఱ్ఱివేసి విరిసినపిదపన్.

క. విటతాటకియను లంజెయు
నటలంబడి సొక్కి సొక్కి నదమదమై తా
నటునిటుఁ బోవను జాలక
చిటిముడిచేఁ గానులెల్ల చెల్లఁగఁ గొఱకెన్.

క. శతవర్షంబులు వెళ్లిన
యతికష్టపు జంతుగాన నదియుఁ వానిఁ
గతిచెడి నవ్వక పిలువఁగ
బతిచెడియయ్యింతిపొందుఁ బాయకయతఁడున్.

చ. మునుకొని పట్టుగోఁక్రియల
ప్రుచ్చిలి రాత్రులఁ దెచ్చియిచ్చు నో
య్యనఁ దెరవాటుగొట్టి కల
యర్థము దానికిఁ బెట్టుకావటం
గనలుచు శేయునుం బగలుఁ
గట్టెలు నీళ్లును మోచు పారునే
పనులకుఁ దాని పంచఁగల
పాటులనుంబడు నెల్లిభంగులన్.

చ. తటతట దంతకాండములు
దాఁకగఁ బ్రక్కలు వీపు వంపఁగా
జొటజొట నీళ్లుముక్కులను
జూడ్కులఁ గ్రమ్మఁగఁ గాళ్లఁజేతులున్
చుటచుట గోరబోర నెటు
చూచినఁ దానగు శీతవేళలన్
దుటదుటఁ బాఱుచున్ బనులు
దూకొనిచేయును దానికెప్పుడున్.

ఉ. ఎండను భూమి వత్సలయి
యెల్లెడ శేషఫణామణి ద్యుతుల్

గాఁడకర ప్రభం బెనుపఁ
జాలి తృణంబు తరుప్రకాండముల్
మండఁగఁ బొట్టయుం దలయు
మాఁడఁగ నిప్పులు చల్లువేసవిన్
కొండల కేఁగి యాకలముఁ
గూరలుఁ గాయలు దెచ్చు దానికిన్.

చ. పిడుగులు వ్రేసి నల్గడల
జ్రేలిపడన్ బెనుగాలి రువ్వఁగన్
సుడివడఁగొట్టు మేఘములు
జోరున బాములు వ్రేల గట్టిన
ట్లుడుగక మిన్ను దూటుపడె
నో యన బెన్ జడివట్టి మోదఁగా
జడియక వానకాలమున
సారెకుఁ జేయును దానికిం బనుల్.

క. తలయొడ లెఱుఁగక యీగతి
వలచికడుం దిరిగి దాని వలఁబడి దానున్
పలుకాల నిలువఁదీఱక
మెలఁగంగా నొక్కనాఁడు మెలఁతుకయంతన్.

క. తలఁకడక యాస్థాపాత్రిం
బలరఁగ నయ్యావ్యస్మీనాజ కొలఁకులు దీనా
తలఁప వనప్రథమున దానికిఁ
దలఁకుచుఁ దానున్న నిపటుదాఁచిలీన నుమున్.

గీ. పాఱినగరితోఁటపైఁ గానఁబన్నట్టి
వారికన్న మురిసి వీరసునకు
కోట వెలుగు ప్రకాశగొబ్బున వెలిఁగె
విరులు చాలఁ గోసి పెరిమానిమిసి.

క. తడవాయె ననుచుఁ గామిని
కడుఁ దిట్టినొ మిన్నకేనిఁ గట్టినొ కోసిమల్
వడి నేమిసేతు నిఁక నని
వడి దప్పకయుండె నతఁడు సగమున దాఁగన్.

క. మంకుతనంబున హేయాప్పుఁ
బంకములో నొక్కఫూన్పుఁ బమాటఁలను నేనిఁక
శంకించి తివియ నోమసు
శంకరు కర్పణమటంచుఁ జనియును వేగన్.

వ. చని ముందటంబెట్టిన మంచము ... ఉండుటకు
వుండుట కేమినిమిత్తంబు, ఆవిప్ర జన్మంబున

బుట్టిని నిన్నుఁ బావనుని జేసితి కృతఘ్నుండవై
మఱచితే యని యదల్చిన నతండును గజగజ
వణంకి యియ్యపరాధంబు సహింపుమని పదం
బుల కెరఁగిన శిరంబుఁదన్ని విదల్చుకొనుచుఁ
గోపావేశంబుననుండె నంత వనపాలురు మేలు
కాంచి తలవరుల కెఱిఁగించిన.

క. కొలకొలన పట్టు నేచని
యిలుచుట్టుక వాని దాని యిలఱేనికడన్
తలవరుల నిల్పి వారల,
దలిరులునుం వెచ్చి చూపఁదగునే యనుచున్.

క. ఇలఁ దిట్టుకొంచు మోదుచు
నులుకం గదియంగఁ గనలి యుద్యానములో
పలి కెట్లు వీఁడుచొచ్చెనో
తలఁ కించుక లేక యనిన ధరణీశుండున్.

గీ. చంపవలదు వీండ్ర సర్వస్వమును గొని
విడిచి యిప్పురంబు వెడలఁద్రోయుఁ
డనినఁ దలవరులును నట్ల వారలచేతి
విత్తమెల్ల దోఁచి వెడలద్రోఁయ.

క. అర్థము లేను గడియుఁ గాను
నర్థంబును దాఁ గడించున దానాయాస కా
వ్యర్థంపు ముందె నారకె
యర్థమునకుఁ బాగిలిపోగిలియును వ్రులుతోఁ గేశ.

వ. అంత నతండును దవ్యాయోగానదనం గ్రాఁగి
శరీరంబు దోఁ అంగుటయు యామకింకరులు
బలాత్కరించి వానిఁ బట్టుకొని పోయి జమునిముం
దటం బెట్టిన బిట్టుమిట్టిపడి యతండును.

గీ. చిత్రగుప్తులఁ బిలిచి యూచకుఁగు చేసి
నట్టిదోషంబు లేమేమియనిన వారు
కవిలె వీక్షించి వానిపైఁగనలుచుచు
దేవ వినుమని చెప్పిరి తేటపడగ.

సీ. పశుహత్య లన్నను బదునేమాతులు
స్త్రీహత్య లన్ననుఁ జెప్ప నరిది
శిశుహత్య లనిన నెంచెదము మేమసరాదు
బ్రహ్మహత్యలు వే లపరిమితములు
నర్బుదంబులు దాటు నటు భ్రూణహత్యలు
చౌర్యవర్తనములు సంఖ్య గడుచు

బరదార సత్వముల్ పరికింప మితి లేవు
తక్కుదోషంబులు లెక్కలేవు
కడలి తరంగములైన నుడుగణంబైనను
నిసుకరాసులైన నెంచవచ్చు
వీఁడుచేసినట్టి వివిధపాతకములు
తలఁప బ్రహ్మకైనఁ దరము గాదు.

వ. అనుటయు దండధరుండు మండిపడి వానిం
జూచి నిజకింకరులతో నిట్లనియె.

సీ. పరసతిపై దృష్టిపఱపినఁ కన్నుల
నెఱ్ఱఁగ్రాఁగినయట్టి యినుముఁబోయుఁ
డితరాంగనలయిండ్ల కేఁగిన పదముల
నాటుఁడు క్రొవ్వాడి నారసములు
మొనసి యొండులసొమ్ము ముచ్చిలుచేతులఁ
జొనుపుండుసూదులు మనిపి నినిపి
యన్యకాంతలచన్ను లానినయురమున
నెత్తుఁడు కరఁగిన యినుపముద్దఁ
జేరి కొండెంబు నొరులకుఁ జెప్పినట్టి
జిహ్వఁగత్తుల నింతింత చీఱి విడుఁడు

నొంచి యన్యాయవిత్త మార్జించినట్టి
కుటిలదేహంబు అంహంగోయుం డిప్ప

గీ. ఇతరకాంతలం దనంతోడ నిప్పగించి
యుందినుదినంబు నలుపంగ దోషకారి
యల్లచోటులం గ్రాంగిన యొట్టి లోహ
పాత్ర నెట్టుడు నమంగ్రంగి ధనమ్ముగా

సీ. నెట్టుడు కాంచన నవ్వుల
సండులు మల్లెంగొట్టి నంపెటక్
గొట్టుడు కర్పూటంటివియు
గ్రొన్నాలు గ్రొన్నుడు చల్లంగొంటక్
గుట్టుడు గొంతుగోలు మురుదు
గోళ్లను నుత్తుడు తిప్పిలోహ
నట్టనం జేత పొట్టనిండి
చర్మముం గోయుడు తిత్తి వోప్పు

వ. అనుటయు దేవా! యొకనాటి క్షేనా
త్రంబున వేశ్యకుం బూవులు గొని
నపాత్రస్థలంబున నొక్కపుష్పంబు
తనకుం గొంజగామి శివార్పణంబు

చెప్పిన మహాభుజంగంబునకు బజనిక చూపి
నట్టుం బలె నమ్మాటకు నుపశమించి యతని
నీరాత్రి రంభాసంభోగంబు చేయించి పిదప
దండంబున దండింపుఁడనిన వారలు దండధరు
నానతిం జని యావృత్తాంతంబంతయు నెఱుం
గ రంభ కొప్పంజెప్పిన నారంభయు నతని
యభ్యంతరగృహంబునకుం గొనిపోయి.

గీ. హంసతూలికపాన్పుపై నతని నునిచి
యుచితగోష్ఠుల మెల్లనె హృదయ మెఱిఁగి
యిష్ట మొనరించి యధిక సంతుష్టుఁ జేసి
బుద్ధి చెప్పంగఁదొడఁగె నప్పువ్వుఁబోఁడి.

* * * * *

క. ఒకపుష్పము సర్వేశ్వరు
నకు నిడి కాంచితివి నీవు నవ్యాసుఖం బి
ట్లకటా శివు నర్చించినఁ
బ్రకటంబుగఁ బడయరాని పదవులు గలవే!

క. ఈయింద్రుఁడీ కుబేరుం
డీయసురపుఁ డీయగస్త్యుఁ డీపద్మభవుం

డీయురగశాయి మొదలుగఁ
గాయజహరుసేవఁ గాంచె ఘనులై రెపుడున్.

క. అన రంభత్రోడ వాఁడి
ట్లను నా కివియేల యింక నతివా, నీతో
డనుగూడు సౌఖ్యమునకును
బ్రణుతింపగ నజహరీంద్రపదవులు సరియే?

వ. అనుటయు రంభ వానితో నిట్లనియె.

గీ. ఉఱకె త్రెడ్డునాకి యుపవాసమునడిగిన
క్లేల చిన్నపనికి నింతవినఁగ
హరుని నాల్గుజాము లర్చింపు మఖిలసౌ
ఖ్యములు దాన నీకు నబ్బఁగలవు.

* * * * *

గీ. సౌఖ్యమనుభవింప సంతతపుణ్యంబుఁ
బోవు మూలధనము పోయినట్లు
వరుసఁ బుణ్యధనము వర్ధిల్లునట్లుగా
నిత్యసౌఖ్య మంద నేర్చు టురవు.

* * * * *

గీ. మలముఁ దోలు నెమ్ముకలును శ్లేష్మంబును
మొదలుగాఁగనైన ముఱికి డొక్కఁ

జూచి లంజెలెల్లఁ జొక్కుడు రూరక
యిందువలన సౌఖ్యమేమిగలదు.

గీ. జనకునాన నీదు జనయిత్రి మీఁదాన
ప్రాణసఖునియాన భర్తనాన
గురువులాన శంభుఁగొలువవే యనవుడు
మూర్ఖుఁ డతఁడు చెవులు మూసికొనియె.

గీ. అపుడు రంభసూచి యుల్లిన నవ్వుచు
నూరకున్నఁ బలికె వారిదాసి
క్షేత్రమయ్య, చనవుఁ జేకొను నామీఁది
యాన సేయవయ్య, యక్కమాట.

గీ. నెంచి యుల్కిపడుచు వదలించుకొని లేచి
యింతమాత్రమునకు నింతయనినఁ
జెప్పు మేమియైనఁ జేసెద నీమాట
యనిన రంభ పలికె నతనితోడ.

క. అచలస్థితి బాహ్యాంత
శ్శుచివై యీనాల్గుజాలు సోమార్థధరుఁ
రుచితోఁ బూజింపుము కృ
ష్ణచతుర్దశి నలుప మేలు జాగరమునకున్.

క. పరమేశునాఁటిరాత్రిఁ
బరికించినఁ దమకు నిలువ ఘోర మటంచుఁ
దురితంబులు నిద్రాకృతి
సురమునిముఖ్యులకునైనఁ జూడ్కిం గ్రమ్మున్.

వ. అని చెప్పి రుద్రాక్షభూతిభూషణుం గావించి నిజోద్యానమున నున్న శివలింగంబునకు మ్రొక్కించి గంధపుష్పాక్షతలు, ధూపదీప నైవేద్యంబులు సమర్పించి సర్వేశ్వరున కర్పించుమని యతనికరంబున కొండొండ యందిచ్చుచుం బ్రియంబున.

సీ. అర్కపుష్పంబుల నభవునిఁ బూజింపఁ
బరధనాహార మహాపాపమణఁగు
దూర్వాంకురంబుల శర్వునిఁబూజింపఁ
బరసతీసంగమపాప మణఁగు
తులసీదళంబుల ధూర్జటిఁ బూజింపఁ
బరనిందచేనైన పాప మణఁగు
మారేడుదళముల మఱి శివుఁబూజింపఁ
బ్రహ్మహత్యాదిక పంకమణఁగు

సప్తగంధంబుల నభవునిఁ బూజింపఁ
    బరహింసనక్రియాపాపమణఁగు
ధూప మర్పింపఁ గలుషనిర్ధూమకరము
దీప మర్పింప నజ్ఞానతిమిర మణఁగు
నక్షతలఁ బూజనేయఁ గామ్యార్థమొదవు
భవునిభావింప సాయుజ్యపదము గలుగు.

క. వెలిదమ్ములఁ గెందమ్ములఁ
గలువలఁ జెంగల్వవిరులఁ గాంచనములఁ దు
మ్ములఁ మఱి దుత్తూరంబులఁ
గలయఁగఁబూజింపుమఖిలకలుషములణఁగున్.

క. విమలంబుగ నైవేద్యము
సమరఁగ సర్వేశ్వరునకు నర్పించిన రా
జ్యము గల్గు వీడియమ్మున
నమితంబుగ సౌఖ్యమొదవు ననవరతంబున్.

గీ. అనఁగ నతఁడు శివుని నట్ల నాలుగుజాలు
నోజ మేలుకాంచి పూజనేయ
వేగ వచ్చినంత వేవేగ జముభటుల్
వచ్చి రంభ యింటివద్ద నిలిచి.

మత్తకోకిల

నిన్న నే మాట నమ్మితిని
నీవుఁ జెప్పినదన్న నా
చెన్న వారల [illegible]
నన్నువాఁడని ముంగట
తన్ను విప్పియుఁ [illegible] భూమిని
కొంచెముగానైన చేరి [illegible]
సన్నవర్తనుఁ జేసి [illegible]
సమ్ముఖంబునఁ జెప్పెదన్.

సీ. జముఁడు మొంతుచు నా[illegible] [illegible]
యరుగుదేరంగ శివదూత [illegible]
వరవిమానంబుఁ గొనును వచ్చుటయును
జూచి వెఱఁగంది మదిఁ గుంది చోద్యమందె.

క. భూతపతియాజ్ఞఁ దప్పిన
నాతత మతిఁ దగ్గవచ్చు నగు నేమిటి నీ
పాతకుని కడ్డ నేటికి
నీతెఱఁ గెఱిఁగింపుఁ డనిన నెంతయు వారల్.

క. శివరాత్రి నాల్గుజాలును
శివునిం బూజింప నొండె శివనామంబుల్
శివలాంఛనములు దాల్పను
శివుఁ డతఁడేకాక మర్త్యజీవుఁడె చెపుమా.

వ. అనవుడు నజ్జముండు శివదూతలతో మును మార్కండేయునికై శివునిచేతం బడినపాటులే చాలు మీమహాత్త్వంబు నెవ్వ రెఱుంగం జాలుదు రని నమస్కరించి జముండు నిజస్థానంబున కరిగె నంత నాశ్వేతుండును విమానారూఢుండై శివునిసన్నిధికిం జని సాష్టాంగదండ ప్రణామంబు లాచరించినం జూచి సర్వేశ్వరుం డతనికిఁ బ్రమథపట్టణంబుఁ గట్టెంగావునను త్తమ గుణంబులుగల వారాంగనలంగలసినవారలకు మోక్షంబు సిద్ధింపకుండునేయని సుశీలుండు చెప్పిన విద్యానిధియు నది యట్ల తప్పదని యందఱు నుపచరించి పొండనియనిపిన వారును మలహణుండును జనుదెంచి రంత.

క. ప్రాచీవధూలలామ ప్ర
తీచీ నతిమీాద నగవుదీపింపంగా

పైచిని మణికంకణము మొనఁ
బ్రాచుర్యస్ఫురణ నరిఁడి పొందాను బ్రాలేఁ.

క. ఇనుఁ డపరజలధి కేగె నహా
ద్యునఁ దోఁచిరి సంపుసవ్వ పాలుపొంద నెంద
బనుదంతికి నిమసనాకం
గనకపుఘంటికలు సురలు గట్టిరొ యనఁగన్.

క. వలిచంగావులుఁ గపురపు
గుళికలు పరితాప మణఁచుకొఱకై దివిజుల్
మలహాను కొనఁగూర్చిరొ యనఁ
నెలకొనె నీరసముతోడ నిగిగి చుక్కల్.

మ. అట కాంచెన్ ధరణీసుతుండు వనసం
ధ్యావేళ వేలాగ్రక
ర్యటనేందీవరసాంద్రకందళమరం
దానందధారావళీ
నటదిందిందిరబృందతుందిలసదా
నందేందిరావందివి
స్ఫుటగానామృతసారసారముఁ గన
ద్భాసారకాసారమున్.

చ. (?) వ్రతమున లోన దేఁటి యను
పక్షముకుళించెడి తమ్మి యొప్పె నా
రతి సఖినిం బరండి వల
రాజు రవాజు రథాంగరావముల్
హితమతి నేకతంబ తగ
నిందిరనర్తనశాల యానిశా
పతి చెలిఁజిక్కి కూయు పసి
బాలికఁ బొందవధూటియో యనన్.

సీ. ఇంచుపయ్యెదక్రేవ నించుక గాన్పించు
శచిదేవి దాపటికుచ మనంగ
విరహులపై దండువెడలంగఁ దమకించు
వలరాజు కెంపుగోవడ మనంగ
ఘనజగన్మోహనగంధచూర్ణం బిడ
రంజిల్లురత్నకరండ మనఁగ
సమరేంద్రముఖ్యు లాయ్యనఁ గ్రోలనిచ్చినఁ
గొమరారు నమృతంపుఁ గుంభమనఁగఁ
గాయసిద్ధికి సిద్ధసంఘంబు లెల్లఁ
గూర్చుసిద్ధరసంబుల ఘుటికయనఁగ

నమరు రతిదేవి మోహనాంగి పుట్టెదయుమ నొసంగ
నిండుఁ ముదయించు లోకనాయకముగను.

వ. అంత నామోహనాంగియును సంధ్యావశ్యకృత్యం
బులు దీర్చి పుష్పగంధిని పాలించి సుమంబు
తోఁట నిల్లనినమె.

క. ఉడుగని విరహానలమునఁ
బడి వడిఁ గమునోర్చి మిగుల బెగ్గిలువారిఁ
గెడగూర్పకుండుఁ గార్యము
వడిఁ బాసఁ దలఁచినకండుఁ బాపముఁ గాదే.

సీ. విరులు గంధంబు మిగులను వెట్ట యాగును
చెలులమాటలు చెప్పంకుఁ జేదనాగును
ప్రాణపదమైన యాంగనఁ బాయుకుండు
మఱియు దుఃఖంబు గలదో యిమ్మహాండబున.

ఉ. మక్కువఁ బుష్పగంధి పుర
మర్దనుసన్నిధి నాటలాడి తా
నిక్కువ కేఁగు దేరఁగ ర
తీశ్వరు పట్టపు తేనుఁగో యనన్

జెక్కుల మించు తేజమును
సిబ్బెపుగుబ్బలు మందయానముల్
చొక్కపుఁ గాంచికారవము
సొంపును నామదిఁ బాయదెప్పుడున్.

చ. నిలిచినయట్టితావునను
నిల్వఁగ సైఁపదు డెంద మెంతయు
గలచినయట్టు లయ్యెడును
గంటికి నిద్దుర రాదు దేహమున్
గొలుపక లేచిన ట్లగుచుఁ
గ్రుమ్మరిలంగను సైఁపవచ్చునే
కలదొకొ పుష్పగంధి నీకఁ
గన్గొనుభాగ్యము నాకు నిమ్మెయిన్.

వ. అనుటయు సుశీలుండును మలహాణునిం జూచి పుష్పగంధి జనయిత్రి హృదయం బరసివచ్చెదఁ జింతింపకుండుమని యతిరభసంబునం జని మదన సేనం గనుంగొని యిట్లనియె.

క. ధనము గడియింపవచ్చును
విను మెవ్వారికైన మంచివిద్యయుఁ బుణ్యాం

బును గీర్తి గలుగుఁ బొందులు
వనితా, ఘటియింపరాదు వసుమతిలోనన్

క. మలహాణ పుష్పసుగంధులు
వెలయంగాఁ గూడి చదువ వీనుల కింపై
యలవడు పరమానందము
తలఁపఁగ నిపుడేల పాసి తక్కరొ, యనినన్.

క. నెట్టుకొని పట్టి మాయలఁ
బెట్టకుమీ నీవు మీనుపిల్లలకేఁతల్
పుట్టించి వేయుమాటలు
వెట్టక మరునైనఁ బూట పిల్వఁగ నీయన్.

గీ. కుడువఁ గట్టలేదు కొండిక తనవంక
పట్టి నింద పడఁగవలసె నుఱక
చదువు దయ్యమెఱుఁగుఁ జాలును బదివేలు
వచ్చె నతనిపొందు వలదు మాకు.

క. మలహాణు సుద్దులు చెప్పకు
తలఁపఁగ వెనుకటివె చాలుఁ దక్కినవేమో
తెలుపుము పురిలో వార్తలు
కలివోసిన నుట్లవంకఁ గనుఁగొనఁ దగునే.

ఉ. ఎక్కినవానికిం గుఱుచ
యేనుఁగటన్న విధంబు దా మదిం
బొక్కుచు నల్లనాఁటి మన
పుష్పసుగంధి యటంచుఁ జూచెనో
మక్కువగల్గెనేని వెడ
మాటలు మాయలు మాని గ్రక్కునన్.
రొక్కము వేయుమాడ లిటు
రోవెలఁ దెమ్మను మొక్కపూటకున్.

వ. అనుటయును సుశీలుండు పుల్లసిల్లి యేదియు నాడలేక మగుడంజనియె. పుష్పగంధియుఁ జాలమార్గంబునం జూచి పురపురం బొక్కుచున్న నతిమూర్ఖుండైన యవ్వైశ్యుండును.

సీ. మొగమెత్తకుండినఁ దగిలి వీడియమింద
యనుచుఁ జేతులుపట్టి యదుముకొనును
జూడ కూరకయున్న సుద్దు లేమందువు
చెప్పుమంచును మీఁదఁ జేయివేయుఁ
బలుక కూరకయున్న బాపులే నీవలెఁ
బందుకోరాదని పట్టుఁ జెయ్యిఁ

గదియ కూరకయున్నఁ జదువులు చదువుచు
నిది మేలుకాదని యెత్తుకొనును
గన్నుమూసిన పొట్టిరాగాలు సేయు
నదరిపడి మిన్న కేనియు నావులించు
నిదురవోనీఁడు మేల్కని నిలువనీఁడు
వెలికి నేఁగిన వానును వెంట నరుఁగు.

క. నిలుకాలనిలువనీయక
కలుషాత్ముఁడు బాధపెట్టఁగా విధి నాత్మన్
బలుమాఱు దూఱుఁ గోమటి
కొలయెక్కడ గలిగెనంచుఁగుందుచునాత్మన్.

సీ. మందులు పెట్టితో మఱగి మూపటినుండి
గుండె దీసినదనుఁ గొంతతడవు
పైత్యంబుగానోపు బగబగమనుచునో
కొలుపుచున్నది యను కొంతతడవు
తలనొప్పి ఘనమోరి తల యూరదోయని
కూఁతలు పెట్టును గొంతతడవు
కనుదృష్టి దాఁకఁబోలును నాకు నని యావు
లింతలు వెట్టును గొంతతడవు

కడుపులోనంటుసొంటేమొ వడిగ నిపుడు
కుట్టుచున్నది యనుచుండుఁ గొంతతడవు
తివిరి దయ్యంబు పట్టెనో దేహమునకు
గుణముగా దనుచుండును గొంతతడవు.

క. పుటపాకంబగు వేదన
నేటువలె సైరింపవచ్చు హృదయేశ్వరు కాఁ
గిట సౌఖ్యజలధిలోపల
నటయంతయుఁ దెలియ నోలలాడక యున్నన్.

క. బెడిదమగు విరహవేదన
వడివేగగ వీనిచేత బాధయు నయ్యెన్
వడి గోరుచుట్టుమీఁదను
నడరఁగ రోఁకంటిపోటు ననుచందమునన్.

క. అసియాడెడు నెన్నడుమును
వసివాడిన దేహంబతయు వాడినతెప్పల్
వెనలాలకించువీనులు
కనుగందిన నెమ్మనంబుఁ గదురగ నంతన్.

క. అలుగుచు నలుగుచు గలఁగుచు
నలికుంతల వానిబాధ నటువడుచుండెన్

పులిచేత చిక్కువడి మదిఁ
గొలుపక పొరలాడు జింకకొదమయుఁబోలెన్.

వ. ఇట్లు పుష్పసుగంధి వేగించుచుండె నంత
నక్కడ సుశీలుండను జని మలహణుం గనుం
గొని మదన సేనయాడిన కర్ణకఠోర వాక్యంబు
లించుకించుక సూచించిన నతండు నిట్టూర్పు
నిగుడించి యిట్లనియె.

సీ. ఏనేల చదివితి నెలదీగెబోఁడితోఁ
గవగూడి చదువెల్లఁ గడమలేక
చదువుదుఁగాకేమి జలజాస్య దానేల
నాతోడునీడయై నడవఁ దొడఁగె
నడచుఁగాకేమి నా నయనచకోరంబు
లిందుబింబాస్యపై నేలవ్రాలె
వ్రాలెఁ గాకేమి యావనితకు నాకును
హృదయంబు లవియేల నేకమయ్యె
అయ్యె నైనను గాకేమి యలమృగాక్షి
కకట, యెలప్రాయ మదియేలయలముకొనియె,
నలముకొన్నను గాకేమి చెలియ నన్నుఁ
బాతకపుదైవ మిట్లేల పాయఁజేసె.

సీ. కానంగ గలదొకో కమలాయతాక్షిని
    గలలోననైనను గన్నులార
నానంగఁ గలదొకో హంసేంద్రగామిని
    చనుదోయి యురమునఁ జాదుకొనుచుఁ
గ్రోలంగఁ గలదొకో గురునీలకుంతల
    యధరామృతముచవు లాత్మఁ దనియ
భావింపఁగలదొకో భామాలలామతో
    నసమానరతికౌశలానుభవము
వినఁగఁగలదొకొ యొకనాఁడు వీనులలరఁ
దరుణి మునుబోలె శంభుగీతములు పాడ
నిలువఁ గలదొకొ యొకనాఁడు నెలఁతఁగూడి
లీల మెఱయంగ నంగజకేళిఁ దేల.

సీ. అంగనమధురోక్తు లాలకించినఁగాని
    వీను లన్యులమాట వినఁగరోయు
వెలఁదివిలాసంబు వీక్షింపనే కాని
    చూడ్కు లన్యంబును జూడరోయుఁ
గలకంఠి తనువల్లిఁ గౌఁగిలింపనె కాని
    తనువన్యకాంతల దాయరోయు

జలజాక్షి కెమ్మోవి చవి గానని కాని
ఆహ్వా యస్యంబు రుచింపరోయి
జిత్త మన్యుల గలనైన జేరరోయి
గోర్కు లన్యంబు లెవ్వియు గోరరోయి
దలపు లన్యంబు లెవ్వియు దాల్పరోయి
గలదకో సుమగంధిని గలయు నాదు.

క. వనిత నెవ బాయజాలక
తనువున నిడుకొన్న పురుషు తా సర్వజ్ఞుం
డనయము నొంచుటతనువులు
తనవలెనే నేయుటనికి దగనా లెనటున్.

గీ. పొందికిని నాకు బొందులు నేటునేసి
ప్రాణములు వేఱుచేసెను బ్రహ్మజాతి
బ్రహ్మ యిరుపురి తనువులు బ్రాణములును
నేకముగ జేయడాయె నిం కేమి గాదు.

క. వేడుక బుష్పసుగంధిని
గూడుండేనాళ్ల వలెను గొనకొని యాన్కా
గూడుకొనె నొక్కలెక్కను
నీడుగ నలతమ్మిచూలి యీ దివసంబుల్.

ఉ. చొక్కపు ముద్దునెమ్మొగము
 సోగమెఱుంగును నోరచూపులున్
చక్కని గుబ్బచన్నులును
 జెల్వగు నీవరరూపవైభవం
బక్కట నామనోంబుజము
 నంటె సమస్తము డించి యొంటి నీ
వెక్కసమున్న దాసపు వ్యా
 గేహుణా, పుష్పసుగంధి, చెప్పవే.

గీ. కన్ను విచ్చినపుడు కాన్పింతు మనసునఁ
గన్నుమూయ నెదుటఁ గబలకుందు
పట్టఁ జిక్కవవు ప్రాణేశ్వరీ, యింత
యింద్రజాలవిద్య యెఱిఁగితెట్లు.

సీ. నీముద్దుమాటలు నిరతంబు వినఁగోరి
 తవిలి నావీనులు తపము సేయు
నీగుబ్బచన్నులు నెమ్మిఁ గౌఁగిటఁ జేర్పఁ
 దవిలి నాహృదయంబు తపము సేయుఁ
జక్కనినీమోవిచవి యానఁగాఁగోరి
 తవిలి నానాలుక తపము సేయు

నీమోహనాకృతి నిరతంబుఁ జూడంగఁ
దవిలి నాకన్నులు తపము సేయు
నీవిలాసంబుఁ నాయాత్మ నెలవుకొల్పి
తలఁపులన్నియు నినుఁగోరి తపముసేయుఁ
బ్రాణములకును బ్రాణమై పరగు నీవు
ఉవిద, నినుఁబాసి యెబ్భంగి నోర్చువాఁడ.

[illegible]

సీ. అంబుధి దావాగ్నికైన నోర్చునుగాని
యోర్వలేదు నదీవియోగమునకు
నబ్జారి రాహువుకైన నోర్చును గాని
యోర్వఁడు తారావియోగమునకు
హరుఁడు హాలహలాగ్నికైన నోర్చునుగాని
యోర్వఁడు గౌరీవియోగమునకు
నభ్రంబు పిడుగులకైన నోర్చునుగాని
యోర్వలేదు తటిద్వియోగమునకు
నతనుఁ డీశ్వరునయనాగ్నికైన నోర్చుఁ
గాని యోర్వఁడు రతివియోగంబునకును
విశ్వభయదోగ్ర నిర్వక్రోగ్ర విరహవహ్ని
నువిద నినుఁబాసి యెభ్భంగి నోర్చువాఁడ.

ఉ. జక్కవ లుక్కడక్క జల ౯

జంబులు స్రుక్కఁ జకోరరాజియు

న్సొక్క వియోగు లుక్క తటి

నీశుఁడు నిక్క మనోజు పంతముల్

దక్క ముదంబు కెక్కఁ గుము

దంబులు చొక్కఁ దమంబు మక్క నా

చుక్కలఱేఁడు వేఁడిమి దె

చూపెఁగదే వడిఁ బ్రాణనాయికా!

ఉ. హాలవాలంబు గ్రమ్మఱ ను

ద్రగతఁ బుట్టెనో చండభానుఁ డా

భీలత నన్నిమూర్తులను

భీకరభంగిని గాయఁజొచ్చెనో

గాలుని తీవ్రమా ప్రళయ

కాలమహానల మేఁగుదెంచె నో

ఓలిమిఁ జంద్రరోచు లిటు

లుండునె చూడ్కికిఁ బ్రాణనాయికా!

చ. ముదిరినసాంద్రచంద్రికలు

మొత్తపుచంచుపుటంబులందిడిక్

గుదిలిచి చించి చీఱి కడుఁ
గ్రొవ్విన వెన్నెలగుజ్జు ముక్కునన్
ముదితల కందియిచ్చుచుఁ బ్ర
మోదము నొందెదు నాచకోరముల్
కదిసిన నీదుకన్నుల వి
కాసము దోఁచెను బ్రాణనాయికా!

ఉ. వాలికలై మనోజభవ
వాలికలై సరసాలిచారు దృ
క్కేలికలై చకోరముల
కేలికలై కమలాలిహల్లకో
న్మాలికలై సుగంధవన
మాలికలైన భవన్మనోజ్ఞ దృ
గ్జాలికలీనఁ జేసి మది
జాలిక మాన్పుము ప్రాణనాయికా!

ఉ. ఇక్కిలి దక్కి నిక్కి మెఱుఁ
గెక్కి మొగెక్కి బిగెక్కి మిక్కిలిన్
గ్రిక్కిరి సొక్కమానమయి
గ్రిక్కినఁ బక్కన విచ్చునోయనన్

చిక్కటి లుక్కుమీఁటి తగు
బింకపుసీచనుదోయి మాటునన్
జిక్కిన నేమొకాని మరు
చేఁ బడరాదికఁ బ్రాణనాయికా!

చ. వెర వికనేది నాకకట!
వీఁడె మనోభవుఁ డేగుదెంచె వి
స్ఫురదళిశింజినీవికచ
సూనశిలీకధనుఃపికావళీ
వరకలకంఠకాహళర
వస్ఫుటకంపిత భూభువస్సువ
శ్చరుఁడగుచున్ బ్రతాపమున
సల్పెడిదేమికఁ బ్రాణనాయికా!

ఉ. ఎక్కడ నేదరింతు నిక
నేవగఁ బట్టుదుఁ బ్రాణవాయువుల్
చిక్కితి మన్మథాగ్నిఁ గదుఁ
జేసెడి దే మికఁ గంబుకంఠి, యో
చక్కనికీరవాణి, జల
జాతవిలోచన, పుష్పగంధి యో.

చక్కటినున్నదానపు ని

జంబుగ నా కెఱుంగంగఁజెప్ప...

ఉ. న న్నెడఁబాయఁజాల వొక

నాఁటికిఁ గంటికి ఱెప్పకైనడిఁ

గ్రన్ననఁ గప్పుకొందు విచె

కంతుని బారిని దూరఁ జిక్కితిఁ

సన్న యెఱింగి మున్న రతిఁ

జల్లనితీయని ముద్దుకొఁగి గం

కెన్నఁడు నాకు నిచ్చెదు మ్మ

గేహిణి, పుష్పసుగంధి, చెప్పవే.

వ. అని విరహవేదనం బొగిలి పొగిలి మున్ను పుష్ప

సుగంధియు దానుం గూడియుండెడు నుద్యా

నవనంబులోపలికి నరిగి యిట్లనియె.

సీ. హరిణంబ, కానవే హరిణాయతాక్షిని

మధుపంబ, కానవే మధుపవేణి

హంసంబ, కానవే హంసేంద్రగామినిఁ

బులినంబ, కానవే పులినజఘనఁ

గలకంఠ, కానవే కలకంఠకంఠిని

గిసలయ, కానవే కిసలయోష్ఠి

నవలత, కాసవే నవలతాంతన్వినిఁ
గీరంబ, కానవే కీరవాణిఁ
గానవే రంభ, రంభోరుకాండయుగళిఁ
జక్రవాకంబ, కానవే చక్రకుచనుఁ
బుష్పవనవాటి, కానవే పుష్పగంధిఁ
జంద్రుఁడ, కానవే పూర్ణచంద్రముఖిని.

సీ. విను సుధాకరుఁడవు విష మేల కురిసెదు
చందమా నీకిది చందమామ,
శీతాంశుఁడనుపేరు చెఱిచి నిప్పులు గ్రక్క
జందమా నీ కిది చందమామ
కువలయాప్తుఁడవయ్యుఁ దవిలి పాంథుల నేఁపఁ
జందమా నీకిది చందమామ
శివునకు నవతంసమవు మఱుఁగూడంగఁ
జందమా నీకిది చందమామ
విబుధులను బ్రోచుదాతవు వినుము నీవు
సుద్దములు బద్దములు గావు సుద్దులెల్ల
నఖిలకళలందుఁ బ్రోడవైనట్టి నీకుఁ
జందమా హింసగావింపఁ జందమామ.

క. అచ్చిన ప్రియుసతిఁ బాసిటు
వెచ్చుచునున్నట్టి నాకు వేఁడిమిఁ జూపక్
వచ్చిన చోటికి వచ్చెదు
నిచ్చో ఫలమేమి నీకు నిందుఁడ యనుచున్.

వ. అని మలహణుండు దుఃఖావేశంబున;

క. కలయంగఁ గలుగు భాగ్యము
కలుగుట దుర్లభము చూడఁగల్గిన యేనిక్
గలసినయంతయ లేదా
వెలఁదుక నీమాటలైన విన్నం జాలున్.

వ. అనుచు మదనోన్మాదంబున మలహణుండు "కామాంధో ఒపి నపశ్యతి" యనియెడుం గావునఁ దనప్రియురాలిం దలంచుకొని పుష్ప సుగంధియున్న మేడ సమీపంబునకుఁ జను దెంచి నిలిచి నాయికమాట లాలకించుచుండె. అంత నప్పొలంతియు మలహణుం దలంచి యంతఃపరితాపంబు వారింప నుపాయంబు లేక యెంతయు.

సీ. ప్రేమతోఁ బ్రియుఁడు చెప్పినగీతము ల్వాడి
యడరి డగ్గుత్తికపడి నిలుచును
సోమార్ధధరువిూఁది చూర్ణికల్ చదువుచు
హా ప్రాణనాయక, యని తలంచు
జంత్రంబు చూపుచు జాగులే వల్లభ,
నినుఁబోల నెవ్వరు నెనయ రనునుఁ
దానమానములకుఁ దలఁచూఁచి మలహాణ,
యొఱుఁగుదుగా నీవు నించుకనును
సుదతి ప్రాణేశు లోఁచూడ్కిఁజూచి పొక్కి
బయలుఁ గౌఁగిట నిఱియించుఁ బరవశమున
నధరసుధఁగ్రాఁగి పోవంగఁ గలఁగి కలఁగి
యెందు నున్నాఁడవో నన్ను నిచట నొంటి
డించఁదగవౌనె ప్రాణేశ, యంచు వగచు.

సీ. అతనిసుద్దులు ప్రేమ నందంద తలపెట్టు
నతఁడు దిద్దినచిల్క నడుగు మాట
లతఁడు చెప్పిన కత లర్మిలి వచియించు
నతనికై వడిఁ బాట లడరిపాడు
నతఁ డాడుసరసోక్తు లల్లనఁ బచరించు
నతనిగుణంబులె యభినుతించు

నతనిఁ గూడాడిన యచ్చోటులే యెంచు
నతనిభావమె తనయాత్మనించు
నతఁడుఁ దానును ముట్టిన యట్టిమతులు
ముట్టి తలఁచూఁచి తనుఁదానె తిట్టుకొనుచుఁ
జెలఁగి యాతఁడు దానును గలయు భావ
మంత భావించి శంకరా, యని తలంచు.

సీ. వెలఁది నిట్టూర్పులు వెలికిఁ బైపడనీక
పూబంతిమీఁద నేర్పున వహించు
గ్రుక్కుచుఁ గన్నీళ్లు కొలుకులఁ గ్రమ్మఁగ
నలుసు సోఁకెనదని పులిమి తుడుచుఁ
దనువల్లి కాఁకఁ గ్రాఁగినపాన్పు క్రొవ్విరుల్
కనుపడనీయక వెనుకఁద్రోయు
నదలని తాపాగ్ని నడచల్లు మరుబెట్ట
పొరిఁబొరిఁ ద్రిప్పఁ గప్పురపుసురటి
ప్రాణవిభు నాత్మ భావించుఁ బలవరించు
వెలికిఁ జను నిండువెన్నెల వేఁడికంత
నులికి లోఁజను నందును నుండలేక
పొగిలి వగఁబొంది మదిఁగుంది పుష్పగంధి.

క. ఇందునిచే నొడలుడుకన్
గుందును వెలిలోన మాడుకొనవులచూఁడన్
ఎందు సహింపదు దైవము
ముందఱనుయి వెనుక బొంద మొగిసనుటయ్యెన్.

క. ఈవేళ మత్ప్రియుండగు
జీవితపతి మోముఁజూడఁ జేకుఱెనేనిన్
దైవంబు కరుణ నాపై
నేవిధమునఁ జాలఁగల్గు టెఱుఁగఁగ వచ్చున్.

గీ. చంద్రకాంతపు గిండి వాసనజలంబుఁ
గొనుచు వాకిటి కరుదెంచి కువలయాక్షి
వెడఁదకన్నులుఁ బెదవులుఁ దడుపుకొనుచు
నుమ్మలిక నొయ్యఁ బుక్కిలించుమియుటయును.

గీ. దద్దరముచేత నాచులోఁ దమ్మివిరిని
నున్న యొలతేఁటిపైఁ దేనె యొలికినట్లు
మలహాణునిమీఁదఁ బడియె నాజలకణములు
మదనసంతాపవహ్నికి మాటుదోఁప.

వ. అప్పుడు మలహాణుండు శివస్మరణంబు నేసి
తనలో నిట్లనియె.

క. కన్నప పుక్కిటిసీటన్
గన్నప కీర్తిల్లఁ బొసఁగ గటకట, నేఁడీ
కన్నియ యధరామృతమును
గ్రన్ననఁగాఁ గవయుకతన గౌరీశునకున్.

గీ. అనిన పలుకు చెవుల నాలించి ప్రాణేశుఁ
డోట మెఱఁగి యొయ్య నతనిఁగదిసి
యెట్టు వచ్చి తిచటి కీవేళ యనుచును
ముదము భయము మదిని ముడివడంగ.

గీ. బిగియఁ గౌఁగిలించి బింబాధరము చవు
లిచ్చి యిచ్చి క్రోలి యిచ్చ వగచి
ప్రాణనాథ, నీకుఁ బాడియె యొక్కఁడ
విట్టు లరుగుదెంచు టెఱఁగి మఱియు.

సీ. గ్రక్కునఁ దలవరుల్ గని పట్టుకొనిరేని
నరయ నాదోష మెవ్వారికిఁ దగులుఁ
బఱతేర నచ్చటఁ బాము దే లంటిన
నాహత్య యెవ్వారి కతిశయిల్లు
మీతల్లిదండ్రు లోమియుఁ బుత్రశోకాగ్నిఁ
గన నది యెవ్వారి కొని మునుంగుఁ

గావలివార లోకాంత మెఱింగిన
నాడిక మెవ్వరి కతిశయిల్లు
నడుమ నవకార్యమేమైనఁ బొడమనేని
నట్టి కింకయు నెవ్వరిఁ జుట్టు కొనును
నెఱియ సకలంబుఁ దెలిసిన నిపుణమతివి
యకట పఱచుట ప్రాణేశ, యర్హమగునె?

ఉ. నీచెల్వాంబును నీవిలాసము మఱిన్
నీధైర్యగాంభీర్యముల్
నీచాతుర్యము నీగుణాంకమహిమల్
నీపెంపునుం జూడఁ కే
ప్రాచుర్యంబును బోవనాడితివి యీ
పాపంబు ప్రాణేశ, నా
కేచందంబునఁ బాసిపోవు నకటా!
మెన్నె నిజన్మంబులన్.

వ. అని దుఃఖావేశంబునఁ బొగులుచు:

క. కడుఁ గాకలీస్వరంబున
విడువక యొయ్యొయ్యనవల వెక్కుచు నేడ్చెన్.

కడవలను గ్రుమ్మరించిన
వడువునఁ గన్నీరు మేన వఱదై పాఱన్.

క. సూనశరవహ్నిఁ గ్రాఁగుచు
మేనంతయుఁ బలుకఁ బాఱి మిగులఁ గృశించెన్
నానోముఫలము లిట్టివి
ప్రాణేశ్వర, నిన్ను నేచఁ బాలయితిఁగదే.

గీ. కుటిల వర్తనంపుఁగులమున జన్మించి
చెడుగులకును బుద్ధి చెప్పఁగాని
పుణ్యనిధివి నిన్నుఁ బొందొందుభాగ్యంబు
నాలి దైవమేల నాకు నిచ్చు?

క. వఱదం బడిపోయెడు సతి
కురవడియు న్నొగులుమాన్ప నోపునె తానె
త్తెఱఁగున వీరలచేఁ బడి
యుఱక నినుం బాసి నొగులుచుండఁగవలసెన్.

క. వ్యాళీవిమదంష్ట్రోగ్ర
జ్వాలల నయిదోడులగుచు జనియించిన దు
శ్శీలల వేశ్యామాతల
నేలా పుట్టించె నజుఁడు నెఱుఁగఁడు సుమ్మా!

సీ. గుల్లాల నూరక కొండగాఁ జేయును
నీవన్న నెంతయుఁ జావ నలుగుఁ
బలుగాకులను గన్నఁ బ్రాణంబు లొసఁగును
నినుఁ జూచె నేనియుఁ గనలిపడును
హీనుల కెంతయు హిత మాచరించును
నీపట్టు కన్నంతఁ ద్రోపుసేయుఁ
జెడుగులఁ గన్నను శిరసావహించును
నీవారమన్నను నిలువనీదు
వినుమ యలవోక నీపేరు విన్నమాత్ర
రాఁజుచుండును మోము నిరంతరంబుఁ
జిత్తమలరంగ నీవును జేయునట్టి
భాగ్య మబ్బునె పరమనిర్భాగ్యులకును.

సీ. కడముట్టఁ దల్లిచేఁ గసికోఁతలే కాని
యొకనాఁడు హాయిని నుండలేదు
పొన్నిండ్లఁ బడిపంచఁ బొంగులంగనే కాని
యొకనాఁడు నినుఁగూడి యుండలేదు
నరకకరలును వట్టి కక్కసంబులె కాని
యొకనాఁడు నుడుకారి యుండలేదు

ఎవ్వారు విందురో యిది యననేకాని
  యొకనాఁడు నిశ్చింత నుండలేదు
నీవు నాకయి యాహార నిద్ర లుడిగి
యుండు మన్నట్టి చోటనె యుండియుండి
చిక్కి నరమైతి వేమని చెప్పఁదాన
నిట్టిదశకును మన కింక నేది తెరువు.

క. వచ్చెద నే నీవెంటను
నెచ్చోటికినైనఁ గొంచు నేఁగుము లేదా
యిచ్చట నేమట నేయుము
పచ్చనివిలుకానిబారిఁ బడఁజాలఁ జుమీ.

వ. అనుటయు మలహణుం డిట్లనియె.

గీ. వెజ్జు బమ్మరించువిధమున నాకును
బుద్ధి చెప్పి నీవు పొగులఁ దగునె
పూఢి పెట్టి దిరిగ రోఁకలిఁ దలఁజుట్టు
మనిన చందమయ్యె నంబుజాక్షి!

వ. అనుటయు నెట్టకేలకు ధైర్యంబుఁ దెచ్చుకొని
యరుణోదయంబునఁ ద్రిపురాంతకుని గుడికి
నృత్యంబు సలుప నేను వచ్చెద నచ్చట నుండు

మని నీవును నేనును దానికిఁ దగిన తెఱంగు చూచుకొందమని మలహాణు నంపి తానును గ్రమ్మర వచ్చునెడ నటమున్న యవ్వైశ్యుం డును.

గీ. కౌఁగిలింపలేదు కడువేడ్కఁ గెమ్మోవి
యానలేదు రతికిఁ బూనలేదు
సుదతివలన వట్టిసుద్దులు ముద్దులు
గతులు గితులుఁ జాలుఁగాని యనుచు.

క. వ్యథఁ దల్పుగడియ పెట్టుకొ
శిథిలాత్ముఁడు దాసితోడఁ జెనకుచునుండెన్
క్షుథనొందినట్టి పిల్లికి
విధిమూడిన యెల్క లేదె వెదకిన నైనన్.

వ. ఇట్లున్న యవ్వైశ్యుని సెళవునం జూచి రోయు చుఁ గవాటబంధనంబు సేయించి విలాసినిం గావలిం బెట్టి కృతస్నాతయై వివిధభూషణ భూషితాంగి యయ్యె నంత.

క. తారాగణపరివారము
తారాగిరిరాజువెంట దండుకుఁ బనుపన్

చీరికి దరుబోయి నగరు
తోరంబై వేగుఁజుక్క తూర్పునఁ బొడిచెన్.

+ సీ. ఇంద్రు డంబుధిఁ బైఁడియుస్సుగోల్మిని వెట్టి
కరఁగించు కరుపుమూఖం బనంగ
నైరావతంబున కలికభాగంబునఁ
బెట్టిన జేగురుబొట్టనంగ
నె......................నిర్మించి మించిన
కరమొప్పు పసిఁడిపళ్లెర మనంగ
....
నుదయగిరిమీఁద నప్సరోయువతు లిడిన
నిద్దమైయొప్పు కుంకుమముద్ద యనఁగఁ
బ్రాగ్వధూమణి సొమ్ముల బరణియనఁగఁ
దరణి యుదయించె సుప్రభాసరణి మెఱయ. ×

వ. అంత మేళంబులవారితోడఁ బుష్పసుగంధి త్రిపురాంతకదేవుని గుడికిఁజని నృత్యగీతవాద్యంబులు సలిపి పరిజనంబులం బదంపడని మాహాణుం బిలుచుకొని గర్భద్వారంబున నిలిచి యద్దేవునిం జూచి యిట్లనియె.

సీ. ముక్కంటి భక్తుల ముంగిటిపెన్నిధి
చిత్తజవైరి సంజీవికరణి
పురదైత్యలోకసంహారుడు సిద్ధరసంబు
బాలచంద్రధరుండు పరుసవేది
శ్రీపార్వతీశుండు చింతామణిశ్రేణి
కుండలికటకుండు కొంగుపసిడి
రుద్రుండు దక్షినరోహణశైలంబు
ఖండేందుమౌళి బంగారుకొండ
యసమనేత్రుండు నింకని యమృతజలధి
కాలకంఠుండు చేరువ కల్పశాఖి
విశ్వనాధుండు మనపాలి వేల్పుటావు
తలఁపు మిప్పుడు కామితార్థములు గల్గు.

క. శతధృతిశతమఖముఖ్యుల
కతిదుర్లభుఁ డెన్నిచూడ ననవరతంబున్
మతిఁదలఁపఁగ సద్భక్తుల
కతిసులభుఁడు దేవదేవుఁ డభవుఁడు జగతిన్.

క. ఇల బాణమయూరాదుల
కల రేఁగ గోర్కులు కవిత్వమునందునె కాదా

వలనగు గవితాతత్త్వము
వలనంబడయంగరాని వస్తువు గలదే.

క. పరిమళములలోఁ గస్తురి
తరువులలోఁ జందనంబు దైవంబులలోఁ
బరమేశుఁడు విద్యలలో
సరయంగాఁ గవిత యెక్కుడగునని రార్యుల్.

క. మాటలె ధనములమూటలు
మాటలె భువనైకముఖ్యమంత్రౌషధముల్
మాటలె ముక్తికి నెలవులు
మాటల నొనఁగూర్చి చెప్ప మతమదియైనన్.

సీ. ప్రకటింప మేకపెంట్రుక లింగమనికొల్వఁ
గోర్కు లీయఁడె కాటకోటనికిని
బ్రమదంబుతోడఁ గుంచము లింగమని కొల్వ
(?) గోప్తియవానికి గోర్కు లీడె
లీలమై సతిచన్ను లింగమంచు భజింప
నోడయునంబికి నీఁడె యడుగు కోర్కి
తమకంబునను సైకతము లింగమని కొల్వ
నిచ్చఁగోరిక లీఁడె యింద్రజునకు

నిమునమాత్రంబు శివునిపై నిలుపుదృష్టి
తలఁపు లితరంబులందునుఁ దగులనీకు
మించుదళుకొత్తఁ గ్రొత్తయై మెఱుఁగుఁగవిత
చెప్పి సర్వేశు సన్నిధిసేయు మనిన.

క. తరుణీ, నామన సెంతయు
నరయఁగ నీమీఁదఁ దగిలి యన్యంబులపై
నరనిముసమైన నిల్వదు
వెఱవెయ్యదియనినఁబలికె వెలఁదుకమఱియున్.

క. చనుఁగవ వీపున నానుక
నినుఁబాయక కౌఁగిలించి నేనుండెద నీ
వెనుకను నిశ్చల మతివై
కొనియాడుము శంభుఁ గోర్కి కొనసాగంగాన్.

చ. అటువలె నుంటివేని జల
జానన, యేనును నాదిభోగిరా
ట్కటకు నుమాకళత్రు శితి
కంధరు సన్నుతిచేసి నీదు ముం
దట నట మెచ్చు చేకొనియె
దక్ విను నావుడు నింతి యట్లకాఁ

గిటుఁ గదియించె భక్తిఁ బలి
కించె శివుఁ నుతియించె నాతఁడపున్.

చ. తరుణికచంబు క్రొవ్విరుల
తావికిఁ జొక్కిన తేఁటి యట్ల శం
కరుఁ డిలఁ దేఁటియో యనుచుఁ
గామిని చెల్వుట కంధి క (?)
ర్బురనిభకంధరాయ సుర
పూజితపాదపయోరుహాయ భా
స్కరశశిలోచనాయ పుర
సంహరణాయ నమోనమో యనన్.

సీ. జడముడి దోలఁకాడు జాహ్నవీనదితోడ
మే నగమున నున్న మెలఁత తోడ
ప్రక్కలఁ బ్రణుతించు ప్రమథవర్గముతోడ
జయవెట్టు దేవతాసమితితోడ
బుంగడెడు బ్రహ్మలపునుకపేరులతోడ
నటన మిన్నందిన నందితోడ
గాలిచే నల్లనఁ గదలుసొమ్ములతోడఁ
బులితోలుపట్టు దువ్వలువ తోడఁ

బాలుపుమిగిలిన వలపు విభూతితోడ
మహిమ దళుకొత్తు రుద్రాక్షమణులతోడఁ
గ్రమ్మునొదల చంద్రఖండమ్ముతోడ
నమరి సర్వేశ్వరుండు ప్రత్యక్షమయ్యె.

క. మెచ్చితి మలహణ, కోరిక
లిచ్చెద నేమైన నడుగు మిహాపరములలో
నిచ్చకు వచ్చిన విప్రుడు
నచ్చిన నెచ్చెలివి నీవు నా కెన్నంగన్.

వ. అనుటయుఁ బునఃపునః ప్రణామంబు లాచ
రించి యిట్లనియె:

సీ. పూజింతుఁ బుంగవపుంగవ కేతను
నర్చింతు మారుతాహారహారు
వర్ణింతు నాత్మీయ వామాంగ వామాంగు
భజియింతు నిర్జితబాణబాణు
వినుతింతు శరశుభ్రవిగ్రహావిగ్రహు
భావింతు శతకోటిభానుభాను
నుతియింతుఁ బదపద్మనతజంభభంజను
మది సంస్మరింపుదు మారమారు

నంతకాంతకు నేప్రొద్దు నాశ్రయింతుఁ
గరము నేడ్క నుపాసింతు శరధిశరధి
లీల సేవింతు హరినీలనీలకంఠు
నెలమి నినుఁ గొల్తు భువనత్రయీశు నీశు.

క. భేశ వృషభేశ కాశా
కాశధునీసుప్రకాశ గౌరాంగునకుఁ
కేశవనుతునకు నంబర
కేశునకును శరణు నీకు గిరిజాధీశా!

క. పాటలపాటలమకుటుని
శాటునకుఁ గలుషజలధిజంఝాటునకుఁ
శాటీకృతమదకరటిని
శాటనవచర్మునకును శరణము నీకుఁ.

క. ఖండశశిఖండపాళికి
నండజకేతనమదాండ జాండావళికిఁ (?)
కుండలిపరివృత్తవిలస
త్కుండలికిని శరణు నిఖిలగురునకు నీకుఁ

క. ఈపుష్పగంధిఁ గూడుక
యేప్రొద్దును ప్రమథవరుల నీక్షింపుచు నీ

శ్రీపాదపంకజంబులు
నేపారఁగఁ గొల్చుభాగ్య మీవే నాకున్.

వ. అనుటయు నద్దేవదేవుం డతనిం గారవించి యభీష్టంబు లొసంగి సజ్జనకజనయిత్రులకుఁ బుష్పగంధి జననికిఁ కేలికీరంబునకుఁ గైవల్యం బొసంగి యీసచ్చరిత్రంబు విన్నవారలకు భోగమోక్షార్థంబులు గలుగం జేయుచుఁ బార్వతీసమేతుండై పరమేశ్వరుండు ప్రమథగణంబులు గొలువ రజతాచలంబున కేఁగి వినోదించుచుండె నంత:

క. ఈమహాణచారిత్రముఁ
బ్రేమంబున వ్రాయఁజదువఁ బేర్కొనుమనుజుల్
కామితసుపుత్రపౌత్ర
శ్రీమహదైశ్వర్యములను జెలఁగుదు రర్థిన్.

ఉ. మందరధీర ధీరకవి
మానితనిర్మలకీర్తిమల్లికా
సుందరకంద, కందళిత
శుద్ధమనఃకృతపార్వతీశ దై

నందిసపూజనస్తవజ
   నస్తవనీయదయాకులాశయా
స్పందితదివ్యముఖ్యగుణ
   బంధురబంధురమావిధాయకా.

క. రామామాత్యకుమారక
సోమాంబాగర్భసింధుసురుచిరసోమా
రామాజనమానసబతి
కామాధవ విస్సమాంబికాప్రాణేశా!

మాలినీ. శరధినిభగభీరా శత్రుగర్వాపహారా
నిరుపమగుణహారా నీతిమార్గప్రచారా
పరిజనపరిచారా బంధురత్రావిహారా
సురగిరివరధీరా సోమమాంబాకుమారా.

గద్యము

ఇది శ్రీమత్సకలసుకవిమిత్ర సోమయామా త్యపుత్త్ర సరసకవితాధుర్య యెఱ్ఱయనార్య ప్రణీతం బైన మలహాణచరిత్రం బను మహా ప్రబంధంబునందు సర్వంబును ద్వితీయా శ్వాసము.

